

Poštnina plačana v gotovini.

LETO XXXIX

ŠTEVILKI 5.—6.

Slovenski Pravniki

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

ODGOVORNI UREDNIK:

Dr. RUDOLF SAJOVIC

VSEBINA:

1. DR. BOGUMIL SENEKOVIČ: Pokojninsko zavarovanje nameščencev	97
2. DR. ALOJZIJ GRADNIK: Pravica revnih in potrdilo o siromaštvu	111
3. DVORNI SVETNIK V POKOJU ANTON LEVEC: Ali veljajo skrajšani roki § 575 c. pr. r. tudi za tožbe radi sporov iz zakupnih in najemnih pogodb?	117
4. DR. SREČKO ZUGLIA: O ustrojstvu sudova	121
5. DR. A.: Dr. Ivan Žolger †	130
6. Književna poročila	134
7. Razne vesti	141

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh
Notarski Vestnik

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1925

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXIX.

V Ljubljani, 1. junija 1925.

Štev. 5.—6.

Pokojninsko zavarovanje nameščencev.

Dr. Bogumil Senekovič.

(Nadaljevanje in konec.)

VIII. Prostovoljno zavarovanje in vštetje službenih let.

Pokojninsko zavarovanje je po svojem bistvu kakor sploh vse socialno zavarovanje prisilno in obvezno. Osebe, ki je zanje določeno obvezno pokojninsko zavarovanje, so ex lege zavarovane; zavarovanju se ne morejo odtegniti, tudi se ne morejo prostovoljno odpovedati ugodnostim, ki jih nudi pokojninsko zavarovanje. Pravice in dolžnosti, ki so združene s pokojninskim zavarovanjem, nastopijo ob sebi, ne da bi bilo treba soglasja ali pritrditve zavarovancev in nosilcev zavarovanja.

Poleg prisilnega pokojninskega zavarovanja imamo pa tudi prostovoljno zavarovanje. Zakon dovoljuje določnim osebam, ki zanje ni določena zavarovalna dolžnost, da smejo prostovoljno pristopiti k pokojninskemu zavarovanju oziroma da smejo prostovoljno nadaljevati pokojninsko zavarovanje tudi še potem, ko so odpadli pogoji za prisilno zavarovanje.

Prostovoljno pokojninsko zavarovanje dovoljuje oziroma predvideva zakon v teh primerih:

Prostovoljno smejo nadaljevati zavarovanje osebe, ki je glede njih iz kateregakoli si bodi vzroka prestala zavarovalna dolžnost ali pa ki so bile izločene iz zavarovanja, ker zanje sploh ni obstojala dolžnost zavarovanja. Osebe, za katere je prestala zavarovalna dolžnost vsled tega, ker se jim je priznala invalidna oziroma starostna renta, tudi prostovoljno ne morejo nadaljevati zavarovanja. Vsem drugim prej omenjenim osebam je dovoljeno prostovoljno nadaljevanje zavarovanja, če niso

uveljavile svojih morebitnih pravic glede povračila vplačanih premij. Ako je zavarovanec terjal povračilo vplačanih premij, potem ne more prostovoljno nadaljevati zavarovanja.

Pokojninskemu zavarovanju so, kakor smo ugotovili, zavezani samo na ozemlju Slovenije in Dalmacije zaposleni nameščenci. Zavarovanju sosebno tudi niso navezani nameščenci tuzemskih obratov, dokler so zaposleni pri podružnici v inozemstvu, in pa potniki, ki so izključno določeni za nabiranje odjemalcev v inozemstvu. Te osebe pa smejo prostovoljno pristopiti zavarovanju, ako so tudi nameščenci domačega obrata zavarovani pri pokojninskem zavodu.

Prostovoljno smejo nadalje pristopiti pokojninskemu zavarovanju osebe, ki se po poklicu bavijo z zasebnim poučevanjem ali ki poučujejo na zasebnih učiliščih, če še niso prekoračile 45. leta starosti ter če dobivajo prejemke iz več službenih razmerij, od katerih sicer posamezen prejemek ne dosega ali ne presega zneska 150 dinarjev, pač pa ga dosega ali preseza vsota vseh priznanih prejemkov.

Prostovoljno zavarovane osebe morajo celotne premije, kakor so predpisane po zakonu, same plačevati. Dokler plačuje zavarovanec celotno premijo, se nadaljuje zavarovanje, ne da bi bilo treba kake izrečne izjave od strani pogodbenikov. Ako zavarovanec šest mesecev ne plača premij, se smatra, da se je prostovoljno odpovedal nadaljevanju zavarovanja.

Prostovoljno zavarovanje prestane, če zavarovanec: 1. zglosi svoj izstop; 2. če je s plačilom premij šest mesecev v zamudi; 3. če biva trajno v inozemstvu. Glede nameščencev tuzemskih obratov, ki so nastavljeni v inozemstvu, seveda ta razlog za prestanek zavarovanja ne velja.

Zakon o pokojninskem zavarovanju z dne 12. maja 1922 dovoljuje nadalje, da smejo službodajalci iz vse naše kraljevine prostovoljno prijaviti na neobvezno zavarovanje svoje nameščence, zaposlene v mejah države in sicer v starosti od 18. do 55. léta, kolikor niso že po zakonu zavezani zavarovanju. Zakon ima tu v mislih one obrate, oziroma nameščence v mejah naše države, ki so zunaj ozemlja Slovenije in Dalmacije.

V zvezi s prostovoljnim zavarovanjem je kratko še omeniti tako zvano vštovanje službenih let. Z vštanjem službenih let se umetno zvišajo dajatve pokojninskega zavarovanja, oziroma se pospešijo njegovi učinki.

Pravico do dajatev iz pokojninskega zavarovanja dobi zavarovanec šele, če je že določen čas zavarovan. Primer, da je nastala pridobitna nesposobnost, oziroma, da je nastopila smrt zavarovanca vsled obratne nezgode, tukaj seveda popolnoma izvzemamo. Ako zavarovanec še ni zavarovan 60 mesecev, sploh nima pravice do invalidne rente. Dajatve pokojninskega zavarovanja se stopnjujejo, čim dlje je nameščenec zavarovan. Razen osnovnega zneska, ki se odmerja drugače, če je nameščenec že zavarovan več nego 120 mesecev in drugače, če je nameščenec zavarovan šele več nego 60 mesecev, pa še ne več nego 120 mesecev, dobiva zavarovanec še stopnjevalne zneske, ki so višji, čim dlje je nameščenec zavarovan in čim več je bilo zanj vplačanih premij. Da se pospešijo učinki zavarovanja, predvideva zakon vštetje službenih let. Glede vštetja službenih let pa je treba ločiti pravno stanje po prvotnem zakonu o pokojninskem zavarovanju in po noveli iz leta 1914. Določbe novele se namreč bistveno razlikujejo od določb prvotnega zakona.

Prvotni zakon iz leta 1906. je uvedel popolnoma novo institucijo, ki je doslej nismo imeli. Za prvi čas po uvedbi pokojninskega zavarovanja so se morale ustanoviti prehodne določbe na korist starejšim nameščencem, ki jih je novi zakon zavezal pokojninskemu zavarovanju. Za starejše nameščence so se morale ustanoviti olajšave, da so mogli postati deležni dobrot pokojninskega zavarovanja. Take olajšave so se ustvarile z vštanjem službenih let. Kdor je hotel, da se mu vštenejo že doslužena leta, je moral vplačati znesek, ki je ustrezal premijski rezervi za zadevna službena leta. Z vštanjem službenih let so se zvišala pričakovanja čez tisto mero, ki bi sicer šla zavarovancu po določbah zakona.

Z vštanjem službenih let se je mogel po zakonu določeni čas čakanja skrajšati za največ 60 prispevnih mesecev. Zavarovancu, ki so mu všteta prejšnja službena leta, so se odmerile zavarovalne dajatve ravnotako, kakor da je bil v resnici že

toliko časa zavarovan, kolikor se mu je vštelo prispevnih mesecev. Vštetje službenih let je bilo dovoljeno le, če je nameščenec v resnici odslužil dotični službeni čas. Vštetje fiktivnih službenih let torej ni bilo dopustno. Vštetje se je vršilo po plačilnem razredu, v katerem je bil nameščenec za vštetja uvrščen, ter je bilo dopustno le v petih letih, potem, ko je nastopila zavarovalna dolžnost.

Omenjene določbe, ki so bile aktualne posebno za prehodni čas po uvedbi pokojninskega zavarovanja, danes ne veljajo več. Novela iz leta 1914. je te določbe razveljavila ter jih zamenjala z nastopnimi predpisi:

Izza veljavnosti novele iz leta 1914, je vštetje službenih let za namen, da se zvišajo pričakovanja čez normalno izmero, dopustno le, kadar gre za to, da se provizijsko zavarovanje pri bratovskih skladnicah prevede v pokojninsko zavarovanje in pa v določenih primerih, kadar prestopajo nameščenci iz javnih služb v zavarovanju zavezane službe. V obeh teh primerih je vštetje dopustno brez vsake časovne utesnitve.

IX. Zagotovitev zakonitih pričakovanj.

V prejšnjih odstavkih smo pojasnili, kakšne dajatve nudi pokojninsko zavarovanje. Te dajatve so ali rente, ali vzgojevalni prispevki, oziroma v določenih primerih enkratne odpravnine. Važno vprašanje je, kako se dobe sredstva, da se morejo zagotoviti dajatve iz pokojninskega zavarovanja. Gre tu za slična finančna vprašanja kakor pri bolniškem in nezgodnem zavarovanju. Predvsem je treba razrešiti dvoje temeljnih vprašanj. Kako, oziroma v kateri obliki naj se preskrbe sredstva za zavarovanje in kdo naj plača ta sredstva.

Stroški pokojninskega zavarovanja se pokrivajo s stalnimi premijami. Iz premij se nabira premijska rezerva. Vrh tega se mora iz upravnih prebitkov napraviti še poseben varnostni sklad. Stalne premije znašajo za vsak prispevni mesec en odstotek zavarovanih letnih prejemkov. Prispevki se porazdeljujejo na službodajalca in nameščenca po ključu, ki ga določa § 33 p. z. Premije se morajo plačevati toliko časa, dokler je nameščenec zavarovan, oziroma dokler je zavezan pokoj-

ninskemu zavarovanju. Čim dobi zavarovanec invalidno ali starostno rento, preстане dolžnost, plačevati premije.

Premije se morajo plačevati od tistega trenutka naprej, ko je bila osnovana zavarovalna dolžnost. Tudi v primerih, kadar se je zavarovalna dolžnost ugotovila z razsodilom oblasti, se plačilna dolžnost ne začne šele izza izdane sodbe, temveč od tistega časa, ko so bili dani pogoji za zavarovanje. Pokojninsko zavarovanje se osnuje ex lege v tistem trenutku, ko so izpolnjeni zadevni zakoniti pogoji; razsodilo oblasti, ki v prepornih primerih ugotovi dolžnost zavarovanja, je samo deklarativne, ne pa konstitutivne narave.

Premije se morajo plačevati za naprej prvi dan vsakega koledarskega meseca. Najsi se zavarovanje začne ali jenja tudi šele v teku meseca, se mora vzlic temu plačati premija za ves mesec. Ako je zavarovanec v teku meseca menjal svojega službodajalca, jamči vsak od teh službodajalcev nedeljeno za premijo, ki je veljala za njegovo službo. Tisti službodajalec, ki je premije plačal, pa sme od drugih službodajalcev, pri katerih je bil zavarovanec v zadevnem mesecu zaposlen, zahtevati razmerno odškodnino.

Premije mora nosilcu zavarovanja oddajati službodajalec. Službodajalec jamči torej nosilcu zavarovanja za plačilo cele premije, tudi tistega dela premije, ki pride na zavarovanca. Ako je službodajalec izpolnil svojo dolžnost in je nosilcu zavarovanja oddal celo premijo, sme zavarovancu nanj odpdajajoči del premije odtegniti od njegovih prejemkov.

Te pravice se mora poslužiti v teku treh mesecev po prvem izplačilu prejemkov, ki sledi dospelosti premije. Čas zastaranja se začne torej izza prvega izplačila službenih prejemkov po dospelosti premije.

Premije, ki so bile po krivici vplačane, mora nosilec zavarovanja vrniti s 5 % obrestmi. V tem primeru ima službodajalec pravico zahtevati, da naj mu nosilec zavarovanja povrne vse v resnici vplačane zneske ter plača poleg tega še 5 % obresti. Zaostale premije se morajo obrestovati s 5 % ter se izterjavajo, če treba s politično ali sodno izvršbo. Premije za prostovoljno zavarovanje (§ 29 p. z.) se ne morejo izterjavati izvršilnim potom. Ako se zastanki ne dajo izterjati, to

nima za posledico, da bi se izgubila pravica do zavarovalnih dajatev.

Pravica za ugotovitev premijske terjatve zastara v treh letih izza dne, katerega je dospela renta. Ako službodajalec n. pr. noče priznati, da obstoji premijska terjatev, mora nosilec zavarovanja zahtevati ugotovitev obstoja terjatve najkasneje v treh letih potem, ko je dotična premija dospela. Ako nosilec zavarovanja ugotovitve ni zahteval v omenjenem roku, je njegova terjatev zastarana in je ne more več uveljaviti. Vsak korak, ki ga je storil nosilec zavarovanja za ta namen, da se ugotovi terjatev, prekine zastaranje v tistem času, ko je bil plačilni zavezanec o tem koraku obveščen.

Pravica za izterjavanje ugotovljenih premijskih obveznosti zastara v treh letih potem, ko je bil plačilni zavezanec obveščen o ugotovitvi. Zastaranje se prekine s tem, da se zavezancu dostavi poziv za plačilo, potem z uvedbo izvršbe, če se je dovolil plačilni rok in slednjič po predpisih konkurznega reda.

Zavezanec je dolžan plačati premije po spredaj razloženih predpisih brez ozira na to, ali je bil izdan tak tozadevni odlok ali kako razsodilo in če je dotično razsodilo že pravnomočno ali ne.

X. Nosilec pokojninskega zavarovanja.

Za izvedbo pokojninskega zavarovanja je ustvaril avstrijski zakon iz leta 1906 poseben pokojninski zavod, ki je imel svoj sedež na Dunaju. Ta zavod je imel po bivših avstrijskih deželah svoje podružnice, takozvane deželne urade. Pokojninski zavod na Dunaju s svojimi deželnimi uradi je bil oficialna organizacija, ki naj bi oskrbovala pokojninsko zavarovanje. Vendar pa ta pokojninski zavod ni bila edina institucija, ki se je smelo pri njej vršiti pokojninsko zavarovanje. Avstrijski zakon iz leta 1906 je dovoljeval zavarovanje tudi pri drugih zavarovalnih zavodih (nadomestni zavodi), dovoljeval pa je tudi zavarovanje s takozvanimi nadomestnimi pogodbami (nadomestne uredbe). — Določitev, pri katerem nosilcu zavarovanja naj se izvrši pokojninsko zavarovanje, je prepuščal zakon službodajalcu. Prosta odločitev je bila utesnjena le

toliko, da so morali biti praviloma vsi zavarovanju zavezani nameščenci istega obrata, oziroma istega službodajalca, zavarovani pri istem nosilcu zavarovanja. Razmeroma kimalu pa se je pokazalo, da organizacija pokojninskega zavarovanja, kakor jo je osnoval zakon iz leta 1906, ni bila srečno zamišljena. Pokazalo se je namreč, da so nadomestne institucije velika hiba v organizaciji pokojninskega zavarovanja. Pokojninsko zavarovanje je specifična stanovska institucija srednjega stanu. Individualne nevarnosti, ki ogražajo nameščence srednjega stanu, naj se podružabijo s pokojninskim zavarovanjem. Kakor bolniško in nezgodno zavarovanje delavcev, tako je tudi pokojninsko zavarovanje nameščencev po svojem bistvu podružabljenje individualnih nevarnosti. Vsaka nevarnost je združena z rizikom. Za poedinca je ta rizik težko breme. To breme se olajša s tem, da se združijo vsi poedinci stanovske skupine, ki jih ograža ista nevarnost. Združeni tvorijo skupnost, ki se v njej izravnajo individualne nevarnosti. Podružabljenje stanovskih nevarnosti se dá najboljše doseči z zavarovanjem. Zavarovanje pa utegne biti uspešno le, ako je zasnovano na široki in zdravi podlagi; najtrdnejša podlaga in temeljni princip vsakega zavarovanja je solidarnost vseh zavarovanju zvezanih oseb. Že iz teh razlogov je potrebna popolna skupnost vseh zavarovanju zvezanih poedincev; skupnost pa izključuje posebne organizacije.

S priznanjem nadomestnih institucij se je vse pokojninsko zavarovanje prav po nepotrebnem razcepilo. Tako cepljenje in razkosavanje organizacije se tudi iz gospodarskih vidikov ne more priporočati. Ustanovitev nadomestnih zavodov je združena s stroški; razen ustanovnih stroškov je treba izdatkov za upravo in drugo. Uradni organizaciji se odtegujejo z nadomestnimi zavodi člani; vsled tega se podražuje tudi obrat uradne organizacije. Manjši nadomestni zavodi tudi ne dajejo dovolj jamstva, da bodo mogli izpolnjevati obveznosti, ki so jih prevzeli. Zadostno jamstvo nudijo samo močne organizacije, pri katerih je koncentrirano vse zavarovanje. Čimbolj je razkosana organizacija pokojninskega zavarovanja in čim več je nadomestnih zavodov, tem težja je kontrola. Če pa kontrola ni popolna, je dana možnost, da se marsikateri

službodajalec odtegne dolžnosti in da svojih nameščencev sploh ne prijavi za pokojninsko zavarovanje, ali pa da ne prijavi vseh, temveč samo nekatere, da zmanjša s tem svoje izdatke. Za nadomestne zavode utegne postati tako postopanje službodajalcev zelo usodepolno. Vsako nadomestno zavarovanje je namreč kolektivno zavarovanje. Dasi službodajalec tudi ni prijavil vseh svojih nameščencev, velja vendar nadomestno zavarovanje za vse nameščence, tudi za one, ki jih je službodajalec zatajil. Tudi za zavarovanje neprijavljenih nameščencev, ki službodajalec zanje ni vplačal nobenih prispevkov, jamči nadomestni zavod. Zgodi se vsled tega, da mora nadomestni zavod plačevati rente za nameščence, ki zanje sploh ni vedel in zanje tudi ni imel nabrane nobene premijske rezerve. Vsled takih dogodkov trpi finančno ravnovesje zavoda; zgodi se pa tudi, da postane zavod vsled takih dogodkov, ki jih ni mogel predvideti, insolventen. V tem primeru so oškodovani nameščenci, ki so jim namenjene dobrote pokojninskega zavarovanja.

Iz vseh teh razlogov, ki smo jih navedli, je moderna zakonodaja izpremenila prejšnje stališče ter si je osvojila načelo stroge koncentracije vsega zavarovanja pri enem samem zavodu. Tak skupen edinstven zavod z zadostnim številom članov, finančno dovoljno podprt, je najboljšo jamstvo za uspešno in smotreno izvedbo pokojninskega zavarovanja. To načelo se je uveljavilo pri bolniškem in nezgodnem zavarovanju ter je v naši državi prodrlo tudi pri pokojninskem zavarovanju. Naš zakon o pokojninskem zavarovanju je odpravil vse nadomestne institucije ter je poveril vse pokojninsko zavarovanje v naši državi izključno novoustvarjenemu »Pokojninskemu zavodu za nameščence«, ki ima svoj sedež v Ljubljani. Pokojninski zavod za nameščence je samoupravna organizacija; po svojem ustroju in bistvu je samostojna pravna oseba tako po javnem kakor po zasebnem pravu.

Člani pokojninskega zavoda so vsi zavarovani nameščenci in njih vsakokratni službodajalci ter vse prostovoljno zavarovane osebe. Pokojninski zavod ima svoj poseben, od države odobren statut. Statut ima podrobne določbe o ustroju

in uredbi zavoda, o volitvah delegatov za občni zbor, o kompetenci občnega zbora, o območju načelstva i. dr.

Pokojninski zavod upravljata načelstvo in občni zbor. Načelstvo sestoji iz predsednika in 12 članov; polovica članov mora biti iz skupine službodajalcev, polovica pa iz skupine zavarovancev. Predsednika pokojninskega zavoda imenuje minister za socialno politiko. Izvrševalna organa pokojninskega zavoda sta upravni odbor in vodilni uradnik (direktor). Področje funkcionarjev pokojninskega zavoda določa statut zavoda; ta statut ima tudi podrobne določbe, kako se sestavlja občni zbor, kako se volijo delegati za občni zbor itd. O vseh teh podrobnostih na tem mestu ni moči razpravljati. Omeniti je samo še na kratko ona posebna institucija v organizaciji pokojninskega zavoda, ki jo imenujemo »razsodišče«.

Na sedežu pokojninskega zavoda se mora ustanoviti posebno stalno razsodišče. Razsodišče sestoji iz stalnega predsednika, štirih prisednikov in potrebnih namestnikov. Predsednika in njegovega namestnika imenuje minister za pravosodje v sporazumu z ministrom za socialno politiko iz števila sodnih državnih uradnikov. Prisednike in njih namestnike voli občni zbor pokojninskega zavoda. Člani razsodišča ne smejo pripadati načelstvu pokojninskega zavoda, pa tudi ne smejo biti v njegovi službi. Razsodišče razsoja o zahtevah, ki jih uveljavljajo zavarovanci ali njih svojci zoper pokojninski zavod zaradi dajatev iz pokojninskega zavarovanja. Ako pokojninski zavod zahtevam ni ustregel, mora o tem prizadete osebe pisмено obvestiti. Zavrjene stranke imajo pravico, izpodbijati odlok pokojninskega urada pri razsodišču v teku šestih mesecev izza dne obvestitve. Ta rok se ne more podaljšati. Za spore med zavarovanci, oziroma njih svojci in med pokojninskim zavodom zaradi zavarovalnih dajatev je razsodišče izključno pristojno. Zoper razsodilo razsodišča niso dopustne tožbe, oziroma drugi pravni pomočki. Po svojem bistvu je razsodišče pokojninskega zavoda pravzaprav specialno sodišče za razsojanje določnih sporov, ne pa razsodišče v pravem pomenu besede.

Razsodišče pokojninskega zavoda je namreč, kakor smo že omenili, za prej omenjene spore po zakonu obligatorno pri-

stojno. Njegova pristojnost ni osnovana šele takrat, ko sta se stranki prostovoljno podvrgli razsodišču.

Zavarovanci oziroma njih svojci potemtakem sploh nimajo drugega foruma, kjer bi mogli uveljaviti svoje po pokojninskem zavodu zavrjane zahteve. Zaradi tega označba razsodišče za omenjeno institucijo ni pravilna.

Pokojninski zavod je pod nadzorstvom države. Nadzorstvo izvršuje ministrstvo za socialno politiko. Ministrstvo ima pravico revidirati poslovanje urada, sme, če treba razpustiti načelstvo ter vodstvo poslov začasno poveriti upravitelju. Če je ministrstvo razpustilo načelstvo, mora v teku osmih tednov ukreniti, kar treba, da se skliče občni zbor na novo volitev načelstva.

XI. Priglaševanje zavarovanju zavezanih oseb in uveljavljanje zavarovalnih pravic.

Podlaga za pravilno izvedbo pokojninskega zavarovanja je točna evidenca vseh onih oseb, ki so zavezane pokojninskemu zavarovanju.

Zavod, ki mu je poverjeno pokojninsko zavarovanje, mora imeti natančen pregled o vseh tistih osebah, ki morajo biti pri njem zavarovane. V tesni zvezi s to kontrolo je dolžnost priglaševanja. Dolžnost priglaševanja je naložena službodajalcu.

Nameščence, ki morajo biti zavarovani pri pokojninskem zavodu, je dolžan službodajalec pri tem zavodu priglasiti oziroma odglasiti. Ravnotako mora službodajalec javiti vsako izpremembo v službenem razmerju, zlasti glede plače, ki je merodavna za zavarovanje. Vsa omenjena priglasila in naznanila se morajo podati pri pokojninskem zavodu v roku 14 dni.

Dolžnost priglaševanja zadeva službodajalca. Vendar pa sme nameščenec take podatke, ki se tičejo njegovih rodbinskih razmer, tudi sam neposredno javiti pokojninskemu zavodu. Če se je nameščenec poslužil te pravice, preide izza dne zadevnega naznanila vsa odgovornost glede tega dela naznanila od službodajalca na nameščenca. Ako so bili v takem primeru glede nameščenčevih rodbinskih razmer naznanjeni

neresnični ali nepravilni podatki, pade vsa odgovornost, tudi kazenska, na nameščenca.

Nameščenec sme pokojninskemu uradu naznanjati tudi druge podatke, vendar njegovo naznanilo glede teh podatkov ne odvezuje službodajalca dolžnosti priglaševanja. Pokojninski urad mora v roku 14 dni službodajalcu, oziroma nameščencu pisмено potrditi, da je prejel zadevno naznanilo. Potrdilo odpade, če izda pokojninski urad v omenjenem roku odlok, ki se ž njim rešuje naznanilo.

Ako je bilo naznanilo pravočasno oddano, se računa prispevna doba od tistega meseca naprej, v katerem je nameščenec nastopil zavarovanju zavezano službo, najsi so bili za tisti čas prispevki plačani ali ne. V vseh drugih primerih, kadar naznanilo ni bilo pravočasno podano ali kadar sploh ni bilo podano, se računa prispevna doba šele od tistega meseca naprej, v katerem se je pozneje podalo naznanilo, oziroma v katerem se je zavarovalna dolžnost z odlokom ali z razsodilom uradno ugotovila, in sicer brez ozira na to, ali so bili odpadajoči prispevki plačani ali ne. Prejšnji službeni čas se sme računati za čas prispevanja le po razmerju v resnici vplačanih premij, pa tudi to samo, če bi bili prispevki za nazaj vplačani v šestih letih po dospelju.

Pokojninskemu uradu se mora nadalje v roku 8 dni naznanjati vsaka nezgoda, ki je bila vsled nje zavarovanju zavezana oseba usmrčena ali poškodovana. Naznanjati se morajo samo take nezgode, ki so v vzročni zvezi s službo, oziroma z zavarovanju zavezanim opravilom. Če je bila vsled nezgode zavarovanju zavezana oseba samo poškodovana, se mora nezgoda javiti le, če bo poškodba predvidoma povzročila pridobitno nesposobnost za dlje, nego traja zakonita doba bolniške podpore. Obratno nezgodo je dolžan javiti podjetnik obrata, oziroma tisti, ki mu je bilo za nezgode poverjeno vodstvo obrata.

Službodajalci, pa tudi nameščenci so nadalje zavezani dati pojasnila političnim oblastvom in pokojninskemu zavodu o vseh okoliščinah, ki so merodavne za zavarovalno razmerje. Službodajalci morajo organom pokojninskega zavoda in političnih oblastev tudi na licu mesta dovoliti vpogled v vse za-

piske, ki so potrebni, da se more ugotoviti zavarovalno razmerje.

Osebe, ki dobivajo kako dajatev iz pokojninskega zavarovanja, morajo v roku osmih dni naznaniti pokojninskemu zavodu vsako izpremembo svojega bivališča ter vsako izpremembo, ki zadeva pravico prejetanja.

Pri pokojninskem zavodu zavarovani nameščenci in njih svojci morajo svoje zahteve iz pokojninskega zavarovanja uveljavljati neposredno pri pokojninskem zavodu ter predložiti potrebne dokaze. Invaliditeta se mora n. pr. dokazati z zdravniškim izpričevalom. Pokojninski zavod sme odrediti, da se zahtevajoča oseba preišče po zdravniku, ki ga on določi; tudi sme poizvedovati o vsem, kar treba, da se dožene dejanski stan. Službodajalec in zahtevajoča stranka sta zavezana podati vsa potrebna pojasnila.

Ako se je stranki priznala njena zahteva, ji mora pokojninski zavod v primernem znesku povrniti tudi stroške za zdravniško spričevalo, ki ga je morala stranka predložiti.

Ako je pokojninski zavod zavrnil zahtevo za izplačevanje invalidne rente, sme zavrnjena stranka svojo zahtevo praviloma ponoviti šele po preteku enega leta. Le če se je zdravstveno stanje, kakor je bilo na zadnje ugotovljeno, bistveno izpremenilo, se sme zahteva ponoviti tudi še preden je poteklo eno leto.

Pokojninski zavod mora vse svoje na podlagi zakona o pokojninskem zavarovanju izdane odredbe, ukrepe ter obvestila vročati udeležencem pismeno.

V odlokih, ki se ž njimi zavarovancu ali njegovim svojim priznavajo dajatve, se mora navesti višina priznane dajatve in kako se je dajatev preračunala. Ako se je zahteva zavrnila, se morajo navesti razlogi. Taki odloki se morejo izpodbijati samo s tožbo pri pristojnem razsodišču in sicer v roku šestih mesecev izza dne vročitve odloka. Roka šestih mesecev ni moči podaljšati.

Vsi drugi odloki, ki zadevajo pravice in dolžnosti, ki jih uravnava zakon o pokojninskem zavarovanju, je moči izpodbijati z ugovori, ki jih je vložiti v 14 dneh na velikega župana oblasti, v čigar okolišu je službeni kraj nameščencev.

Zoper odločbe oblasti je dopusten priziv na ministrstvo za socialno politiko. Prizivi se morajo vlagati v roku 4 tednov pri onem oblastvu, čigar odločba se izpodbija. Glede prizivnega postopka veljajo splošna določila zakona z dne 12. majnika 1896 št. 101 avstr. drž. zakonika. Prizivi zoper odloke o dolžnosti zavarovanja, o uvrstitvi v plačilne razrede in o določitvi glavnega opravila, nimajo odložne moči. Kar se tiče vročevanja odlokov in sodb, se uporabljajo §§ 102. do 104. in 109. avstr. civilnopravnega reda.

XII. Razni važni predpisi.

Nameščenci, ki so zavezani pokojninskemu zavarovanju, se morajo zavarovati pri pokojninskem zavodu, kakor smo pojasnili. Zavarovanje pri drugi zavarovalnici ne odvezuje od dolžnosti, zavarovati se pri pokojninskem zavodu. Ako je nameščenec zavarovan pri kakem drugem zavodu, se presojuje njegovi pravni odnošaji do tega zavoda po splošnih predpisih, ki veljajo glede zasebnega zavarovanja. Zakon o pokojninskem zavarovanju teh pravnih razmer ne izpreminja. Pokojninsko zavarovanje pri oficialnem pokojninskem zavodu ne tangira v nobenem oziru pravnega razmerja, ki obstoji med zavarovanju zavezano osebo in samostojnim neoficialnim zavarovalnim zavodom ali samostojno podporno, provizijsko ali podobno blagajnico. Zavarovanec, ki je zavarovan pri taki zasebni preskrbni uredbi, ima pravico do pogojenih podpor, najsi tudi prejema zakonite podpore iz prisilnega pokojninskega zavarovanja. Zadevna zasebna zavarovalnica se ne more odtegniti pogodbeni obveznosti, češ da prejema zavarovanec itak dajatve iz prisilnega pokojninskega zavarovanja, ravnotako pa tudi oficialni pokojninski zavod ne more odrekači ali zmanjšati zakonite dajatve radi tega, ker dobiva zavarovanec podpore iz zasebnega zavarovanja.

Isto velja, če se je službodajalec s pogodbo zavezal, da bo preskrboval svojega nameščenca neposredno ali posredno po nesamostojnem fondu, ki ga vzdržuje službodajalec popolnoma ali deloma, vendar sme v tem primeru službodajalec zakonite dajatve iz prisilnega zavarovanja vračunati na po-

godbene dajatve in sicer v tistem razmerju, v katerem je prispeval za kritje zakonitih dajatev.

Odškodninske pravice, ki gredo zavarovancu, oziroma njegovim svojcem zoper druge osebe, ki so povzročile invaliditeto ali smrt zavarovanca, se presojujejo po občem zasebnem pravu. Te odškodninske pravice pa preidejo po zakonu o pokojninskem zavarovanju na nosilca zavarovanja in sicer do tiste višine, ki je do nje nosilec zavarovanja zavezan dajati podpore.

Odškodninskih pravic zoper druge osebe, torej zavarovanec, oziroma njegovi svojci ne morejo docela uveljavljati. Nosilec zavarovanja ima pravico zahtevati tisti del odškodnine, ki ustreza njegovim dajatvam, zavarovanec, oziroma njegovi svojci pa morejo terjati samo presežek, ki še ostane po pokritju terjatve nosilca zavarovanja.

Pokojninsko zavarovanje se je uvedlo v javnem interesu. Javni interes zahteva, da se pokojninsko zavarovanje tudi v resnici tako izvaja, kakor je po zakonu osnovano. Dogovorov, ki bi skušali obrezuspešiti ali onemogočiti pokojninsko zavarovanje, ni moči dopuščati. Niti službodajalec niti nosilec zavarovanja nima pravice, da bi s pogodbami v naprej izključil ali omejil na škodo zavarovancev uporabo določb zakona o pokojninskem zavarovanju. Pogodbe, ki bi nasprotovale tej prepovedi, nimajo nobene pravne moči.

Politična in občinska oblastva so zavezana sodelovati pri izvedbi pokojninskega zavarovanja. Zlasti morajo po možnosti ustrezati zaprosilom pokojninskega zavoda ter ga tudi sicer podpirati. Pošiljati mu morajo iz lastne iniciative, ne da bi čakala na poseben poziv, vsakršna naznanila, ki so važna za njega poslovanje. Pokojninski zavod ima zlasti pravico, da zahteva sodelovanje političnih in občinskih oblastev za ta namen, da se izsledijo službodajalci, ki imajo nameščence, in da se poizvedo razmere, ki so merodavne za dolžnost zavarovanja teh nameščencev. Pokojninski zavod pa nima pravice zahtevati, da bi ga zastopala finančna prokuratura.

Pri pokojninskem zavarovanju igrajo roki veliko vlogo. Izplačevanje dajatev se začne, če je zavarovanec že določen rok zavarovan, dajatve se stopnjujejo, čim dalje je zava-

rovan; pravice do dajatev zastarajo v določenem roku itd. Važno je, kako se vsi ti obči roki računajo, oziroma štejejo. Kar se tiče rokov prizivnega postopka političnih oblastev, veljajo, kakor smo že omenili, splošni predpisi avstr. zakona iz leta 1896. Glede vseh drugih rokov, ki jih ustanavlja zakon o pokojninskem zavarovanju, pa veljajo nastopna pravila: Če se šteje rok po dnevih, se v rok ne všteje tisti dan, ki pade nanj dogodek, po katerem naj se ravna začetek roka. Po tednih, mesecih ali letih določeni roki končavajo s potekom tistega dneva, ki ustreza po svojem imenu ali po svojem številu tistemu dnevju, katerega se je rok začel. Ako ni tega dneva v mesecu, konča rok s potekom zadnjega dneva tega meseca. Tedenski rok, ki začenja s četrtkom, se konča s četrtkom; mesečni rok, ki pričinja s prvim, se konča s prvim dotičnega meseca. Ako se začenja dvomesečni rok z 31. julijem, se konča s 30. septembrom, ker ta mesec nima 31 dni.

Pravica revnih in potrdilo o siromaštvu.

Dr. Alojzij Gradnik.

Po čl. 5 točka 6. zakona o taksah in pristojbinah od 25. oktobra 1923, Ur. list št. 368/23, ne plačajo takse siromašne osebe, h katerim spadajo tudi pupilni in konkurzni skladi, če dokažejo svoje siromaštvo s potrdilom pristojnega oblastva. Za siromašne se smatrajo one osebe, ki ne plačujejo na leto več nego 10 Din neposrednega davka brez osebnega davka in doklad, vdove z več nego 3 nedoletnimi otroki in starejšine zadrug z več nego tremi nedoletnimi člani, toda brez polnoletnih zadrugarjev, če ne plačujejo na leto več nego 20 Din neposrednega davka brez osebnega davka in doklad. Siromašni osebi izda županstvo onega kraja, kjer ta oseba stalno živi, potrdilo o siromaštvu. To potrdilo se ima uporabljati samo v civilnih sporih, v kazenskih dejanjih na tožbo privatnih oseb, v administrativnih sporih, v zakonskih sporih in zaradi pridobitve šolskega izpričevala.

Vprašanje je, v kakšnem odnošaju je ta določba o oprostitvi plačila taks z določbami civilnopravnega reda o »pravici revnih«. Ali so slednje z zakonom o taksah in pristojbinah razveljavljene, v celoti ali deloma?

O pravici revnih govore §§ 63—73 c. pr. r. Po § 63 c. pr. r. se podeli ta pravica osebam, ki ne morejo plačati stroškov za pravljanje, ne da bi bile s tem prikrajšane same in njih družine v neobhodno potrebnem vzdrževanju. Z dovolitvijo pravice revnih so priznane stranki za določno pravdo po § 64 v točkah 1—5 navedene ugodnosti. Ako primerjamo določbe § 64 c. pr. r. z določbo čl. 5 točka 6 zakona o taksah in pristojbinah, vidimo, da je zadnja nadomestila samo določbo § 64 točka 1 c. pr. r., oziroma, da je le ta določba derogirana, dočim so ostale določbe § 64 točka 2—5 še vedno v veljavi. S potrdilom siromaštva je doseči samo oprostitev od takse iz tar. post. 82, 86 pod b) 173 do 192, 194, 319, 320, 322 in 327 pod a) (čl. 1 točka 27 taksnega in pristojbinskega pravilnika) tako, da je za ugodnosti po § 64 točke 2—5 potrebna slejkoprej podelitev »pravice revnih«.

Tu se vpraša: ali je moči podeliti osebi, ki se ji je izdalo potrdilo o siromaštvu, tudi na podlagi tega potrdila pravico revnih?

Pogoji za oprostitev od plačila takse in pogoji za ugodnosti po točkah 2—5 § 64 c. pr. r. so različni. V prvem primeru določena svota neposrednega letnega davka kot maksimum, torej objektivni, v drugem primeru pa subjektivni moment: razmerje predvidene višine pravnih stroškov do imetja ali celokupnih dohodkov prosilca in do izdatkov za neobhodno potrebno vzdrževanje zanj ali njegove družine. Različen je tudi postopek, različna je vsebina v tem postopku izdanih potrdil in različni njih pravni učinki.

Postopek za podelitev pravice revnih je urejen v § 65 c. pr. r., postopek za oprostitev od plačila takse v čl. 1 točke 16—36 taksnega in pristojbinskega pravilnika. V prvem je izdati potrdilo, da stranka ni zmožna plačati pravnih stroškov (§ 65 odst. 2 c. pr. r.), v drugem potrdilo, da je siromašna oseba v smislu čl. 5 točka 6 zakona o taksah. O tem, ali se priznajo stranki v § 64 c. pr. r. navedene

ugodnosti, odloča na podlagi izdanega potrdila sodišče, dočim nastopi oprostitev od plačila takse samo po sebi s predložitvijo predpisanega »potrdila o siromaštvu«, sodišče v tem pogledu ne izda nobene odločbe.

V Sloveniji poznamo neposredne davke: zemljiški, hišnonajemniški, pridobninski, dohodninski in rentni davek in so podvržene dohodninskemu davku vse one osebe, kojih letni dohodki presegajo eksistenčni minimum (5000 dinarjev). Zato ni moči dvomiti, da so glede osebe, ki ji je izdano potrdilo o siromaštvu, izpolnjeni tudi pogoji § 63 odst. 1 c. pr. r., da je torej taki osebi podeliti tudi »pravico revnih«, odnosno pravico za ugodnosti § 64 točka 2—5 c. pr. r. Vsaki siromašni osebi je torej podeliti »pravico revnih« in pomotno je naziranje, da mora stranka, ki hoče biti oproščena od plačila takse in doseči ugodnosti po § 64 točka 2—5 c. pr. r. predložiti sodišču dvojen izkaz: »potrdilo o siromaštvu« v smislu taksnega zakona in »ubožno spričevalo« v smislu naredbe z dne 23. maja 1897, drž. zak. šte. 130. Tudi ni moči pritrditi mnenju, da so pogoji za pridobitev »ubožnega spričevala« strožji od onih za »potrdilo o siromaštvu« in utegne torej »ubožno spričevalo« nadomestiti »potrdilo o siromaštvu«, ako se dopolni zadevni obrazec, uveden z navedeno naredbo, s potrdilom o znesku predpisanega neposrednega davka ali s potrdilom, da ni predpisan noben davek. Ni namreč res, da vsebuje ta obrazec in ubožno spričevalo na njegovi četrti strani v bistvu vse, kar predpisujeta zakon o taksah ter taksni in pristojbinski pravilnik. (Glej okrožnico predsedništva višjega deželnega sodišča v Ljubljani od 24. septembra 1924, Preds. 823/2-24-1). Zakon o taksah in pravilnik o taksah in pristojbinah se že glede davkov ne omejujeta samo na ugotovitev plačila neposrednega davka. Ker so pogoji za ugodnosti po § 65, točke 2—5 c. pr. r. bistveno drugačni, moči je uživati »pravico revnih« tudi osebam, ki niso »siromašne osebe« v smislu taksnega zakona. Omenjeni pogoji utegnejo namreč biti podani tudi pri osebah, ki plačujejo več nego 10 odnosno 20 Din lastnega neposrednega davka: obeleženi so zgolj po razmerju pravnih stroškov do imetja ali dohodkov pravne stranke odnosno do stroškov za vzdrževanje. Tudi stranki, ki

nima pravice do »potrdila o siromaštvu«, je moči torej podeliti »pravico revnih« v obsegu, določenem v § 64 točke 2—5 c. pr. r., ako predlože predpisom § 65 c. pr. r. ustrezajoče ubožno izpričevalo. Ali je zakonodajalec imel to eventualnost pred očmi, je dvomno, ker je skoraj absurdno, da je stranka, ki mora plačati vse takse, ipak oproščena od plačila v § 64 točka 5 navedenih pristojbin, pričnin in dejanskih stroškov in ima pravico za brezplačno zastopstvo po odvetniku oziroma uradnem zastopniku.

Za »potrdilo o siromaštvu« uradoma še ni uveden noben obrazec, dasi bi bilo to nujno potrebno. Potrdila, ki jih sedaj predlagajo stranke, ne ustrezajo namreč predpisom taksnega zakona oziroma taksnega in pristojbinskega pravilnika. Uporabljajo večinoma še stare vprašalne pole in izpričevala po naredbi od 23. maja 1897, št. 130 drž. zak. in le nekatera županstva (magistrata v Celju in Ljubljani) so uvedla nove obrazce, ki so pa tudi pomanjkljivi.

Pravilno potrdilo o siromaštvu mora obsegati to-le:

Predvsem natančne o s e b n e p o d a t k e prosilčeve in ugotovitev v čl. 1 točka 16 taks. in pristojbinskega pravilnika omenjenega dejstva, da je pristojno županstvo sprejelo na zapisnik njegovo izjavo, ali in kje ima kaj imovine ali dohodkov, ne glede na to, ali je obremenjena ta imovina ali ti dohodki z davkom ali ne. Ta ugotovitev je potrebna, ker mora sodišče spričo dejstva, da nastopi oprostitev od plačila takse »ipso facto«, priznati veljavnost samo takemu potrdilu, glede katerega so izpolnjeni vsi zakoniti predpisi in ki tudi samo razodeva, da se je to zgodilo. Omenjena izjava je važen element v postopku za dosego »potrdila siromaštva«, ker je podlaga za ukrepe po točkah 18) 20) in 21) čl. 1 taks. in pristojbinskega pravilnika.

Potrdilo o siromaštvu mora vsebovati nadalje ugotovitve onih objektivnih dejstev, ki jih zahteva zakon kot pogoj za kvalifikacijo »siromašne osebe«. Ta objektivna dejstva so:

1.) Da prosilec ne plačuje n o b e n e g a ali ne več nego 10 oziroma (starešine zadrug z več nego 3 mladoletniki) 20 Din

neposrednega davka brez osebne davka in doklad (čl. 1 točka 18 taks. in prist. prav.).

2.) Ako ne plačuje nobenega neposrednega davka, ima pa imovino ali dohodke, ki niso po zakonu obremenjeni z davkom, da ne bi plačeval od zadevne imovine ali zadevnih dohodkov več nego 10 oziroma 20 Din neposrednega davka brez osebne davka in doklad. (Čl. 1 točka 20 taks. in prist. pravilnika.)

3.) Ako ne plačuje nobenega davka ali ako plačuje samo 10 oziroma 20 Din davka, odnosno, ako bi plačeval toliko za imovino ali dohodke, ki niso po zakonu obremenjeni z davkom, da ni tudi drugih razlogov, za katere županstvo ve in ki ne dopuščajo, izdati potrdila o siromaštvu, kakor n. pr. če ima kdo vrednostne papirje, ki drugače niso zavezani plačilu davka, poslopje, oproščeno davka po zakonu, koncesijo o oprostitvi od plačevanja davka in temu podobno. (čl. 1 točka 21. taks. in prist. prav.)

4.) Da prosilec sploh nima nobene imovine in po čigavi izjavi je to potrjeno (čl. 1 točka 26 taks. in prist. prav.)

5.) Da prosilec nima več imovine ali dohodkov razen onih, od katerih plačuje davek in po čigavi izjavi je to potrjeno (čl. 1 točka 26 taks. in prist. prav.)

6.) Da je prosilec županstvu osebno znan (čl. 1 točka 23 taks. in prist. prav.)

7.) Ako prosilec ni osebno znan, da je vzeta na zapisnik izjava dveh polnoletnih oseb, ki plačujeta najmanj 40 Din neposrednega davka, da nima on nikjer več imovine ali dohodkov.

8.) Da je oseba, ki prosi za potrdilo, vdova z več nego 3 nedoletnimi otroki.

V potrdilo je tudi zapisati, da velja za leto dni od dne, ko je izdano in da se na njegovi podlagi ne plačujejo takse iz tar. post. 82, 86 pod b) 173—192, 194, 319, 322 in 397 pod a) taks. tarife.

Županstvo mora pribaviti podatke o višini neposrednega davka, ki ga plačuje prosilec, od davčnega urada ali finančne uprave. To določa jasno čl. 1 točka 18. in 22 taks. in

prist. pravilnika. Protizakonito je torej postopanje, ki ga je uvedla dosedanja praksa, da si mora stranka sama izposlovati zadevno potrdilo od pristojnega davčnega urada. Vse potrebne poizvedbe mora vršiti županstvo samo, ki izda šele na njih podlagi potrdilo o siromašnem stanju.

Razume se, da je od konkretnega primera odvisno, katera od zgoraj navedenih dejstev pod 1) do 8) naj županstvo ugotovi in upošteva. Postopanje v tem oziru ni ravno enostavno. So razne kombinacije, nastopno navedene:

a) Prosilec plačuje neposredni davek, ki ne presega zneska 10 oziroma 20 Din.

b) Prosilec ima imovino, podvrženo neposrednemu davku in imovino ali dohodke, ki niso po zakonu obremenjeni z davkom, ali odmerjeni davek in davek, ki bi ga bilo plačevati v drugem primeru, ne presegata svote 10 oziroma 20 Din letno, tudi ni nobenih drugih razlogov, ki bi ne dopuščali, izdati potrdilo.

c) Prosilec ne plačuje nobenega neposrednega davka, ima pa imovino ali dohodke, ki niso po zakonu obremenjeni z davkom in ni nobenih drugih razlogov, ki bi ne dopuščali, izdati potrdila o siromaštvu.

d) Prosilec ne plačuje nobenega neposrednega davka, nima imovine ali dohodkov, ki niso po zakonu obremenjeni z davkom in tudi ni nobenih drugih razlogov, ki bi ne dopuščali, izdati potrdilo o siromaštvu.

e) Prosilec nima sploh nobene, ne premične, ne nepremične imovine.

V primerih d) in e) je navesti, po čigavi izjavi nima nobene imovine in ravno tako je v primeru a) označiti, po čigavi izjavi nima več imovine ali dohodkov, razen onih, od katerih plačuje davek (čl. 1 točka 26 taks. prav.) Od te izjave pa je razlikovati izjavo, omenjeno v čl. 1 točka 23 taks. in prist. pravilnika, ki je potrebna tedaj, če prosilec županstvu ni osebno znan. Ali ima v kraju svojega bivališča davku podvrženo imovino ali dohodke, je županstvu sicer moči dognati potom poizvedb pri davčnem uradu, težavno pa je ugotoviti, ali nima morda še kje drugod imovino ali dohodke. Ako trdi, da jih nima, mora to svojo navedbo podkrepiti s p r o t o -

kolirano izjavo dveh polnoletnih oseb, ki plačujeta najmanj 40 Din neposrednega davka.

Vprašanje, ali ima oseba, ki prosi za potrdilo o siromaštvu, imovino ali dohodke, ki niso po zakonu obremenjeni z davkom, prihaja pri nas v Sloveniji v poštev samo, kolikor je prosilec podčastnik. Prejemki podčastnikov so namreč po zakonu o ustrojstvu vojske prosti davka. Drugače pa so pri nas vsi dohodki, ki presegajo eksistenčni minimum, obremenjeni z davkom. Neobremenjeni so le dohodki hlapcev in služkinj, ki gotovo presegajo eksistenčni minimum in ki bi spadali potemtakem tudi pod določbo čl. 1 točka 20 taks. in prist. pravilnika.

Tudi o sebnega davka v Sloveniji ne poznamo. Ta davek je uveden le v Srbiji, in ga je plačati od vsake osebe, ki je dopolnila 21. leto, ne glede na njeno imovino ali dohodke. Za nas brez pomena in le za Srbijo merodajna je tudi »koncesija o oprostitvi od plačevanja davka.«

Ali veljajo skrajšani roki § 575 c. pr. r. tudi za tožbe radi sporov iz zakupnih in najemnih pogodb?

Anton Levec, dvorni svetnik v p.

V 3. oddelku VI. dela civilnopravnega reda je urejeno posebno postopanje v sporih iz zakupnih in najemnih pogodb. Posebnost tega postopanja se kaže zlasti v tem, da ga ni uvajati z običajno tožbo, sestavljeno po predpisih § 226 c. pr. r. Področje navedenega posebnega postopanja so namreč odpovedi zakupnih in najemnih pogodb in predlogi v smislu § 567 odst. 1. c. pr. r., da se vrne ali prevzame zakupna ali najemna stvar po preteku določenega časa. Te odpovedi in ti predlogi zato niso pripravljalni pravdni spisi, v njih ni treba navesti dokazov, o njih se ne določi narok za ustno razpravo, nego sodišče posreduje le z vročbo nasprotniku in z nalogom, da

utegne vložiti zoper nje v določenem roku svoje ugovore. Če nasprotnik opusti ugovore, odpade za sodišče potreba razsoje; odpovedi oziroma predlogi so takoj izvršni. V tem primeru je torej postopanje kar nesporno. Šele če nasprotnik vloži svoje ugovore, se razpiše narok za ustno razpravo.

Dasiravno razodevajo te navedbe, da omenjenega posebnega postopanja ni uvesti z rednimi tožbami, je vendar zastopano pravno naziranje, da veljajo tudi glede tožb na razveljavljenje in ugasnitev zakupnih in najemnih pogodb skrajšani roki § 575 c. pr. r., torej roki za predloge, da se postavi prejšnji stan, zglosi priziv in revizija ter vloži rekurz. Odločba vrh. sod. od 9. jan. 1907 G. U. N. F. 3661 (ur. zb. št. 967, zbirka pravorekov št. 196) gre še dalje in izreka, da veljajo skrajšani roki tudi za tožbe, s katerimi se zahteva od zakupodajalca ali najemodajalca, da izroči zakupno ali najemno stvar (§ 1096 o. d. z.), ter za tožbe, s katerimi se v smislu § 569 c. pr. r. zahteva vrnitev ali prevzem stvari.

Navedeno pravno naziranje pa ni pravilno. Vrh. sodišče utemeljuje svoj izrek zlasti s tem, da se sklicuje na §§ 574 in 567 odst. 4. c. pr. r. Res določa § 574, da veljajo določbe § 573 c. pr. r., ki govori o paricijskih in o rokih za izpraznitev, tudi tedaj, kadar se zakupna ali najemna pogodba brez poprejšnje sodne ali nesodne odpovedi na tožbo izreče s sodbo za razveljavljeno ali ugaslo. Toda § 574 določa, da je uporaben edino predpis § 573 samega, ne pa da so uporabni tudi ostali predpisi posebnega postopanja, zlasti pa ne določbe § 575 c. pr. r. za omenjeno tožbo. Ratio določbe § 574 je pač ta, da gre v § 573 za roke, ki so določeni po posebnih predpisih ali ki so že običajni, in da je zakonodavec hotel vsled tega v tem oziru ohraniti enotnost v sporih iz zakupnih in najemnih pogodb. Ako bi bil zakonodavec mnenja, da veljajo skrajšani roki § 575 tudi za zgoraj omenjeno tožbo, ter za druge v omenjeni določbi (zbirka pravorekov št. 196) navedene tožbe, kaj bi bilo naravnejše, nego da bi bil, kakor glede rokov § 573, to določno izrazil tudi glede tako važnih rokov § 575 ali v tem paragrafu samem ali pa, kakor glede rokov § 573., v posebnem paragrafu. Vendar pa take določbe v zakonu ni.

Kar pa se tiče določbe § 567 odst. 4, da se sme tedaj, kadar je za razveljavo pogodbe treba odpovedi, uveljaviti zahteva na izročitev ali prevzem predmeta še pred pretekom odpovednega roka s tožbo in z njo združiti tudi odpoved, tudi iz te dolobče ni moči sklepati, da veljajo za tako tožbo skrajšani roki § 575 c. pr. r. Da § 567 odst. 4 nima drugih tožb v mislih, nego one na vrnitev ali prevzem v zakup ali najem dane stvari, ne pa tudi, kakor meni navedena odl. vrh. sodišča, tožb na razveljavo ali ugasnitev zakupnih in najemnih pogodb in tožb iz razlogov § 1117 in 1118 o. d. z., je videti iz zveze zadnjega odstavka s prejšnjimi odstavki kakor tudi iz poročila skupne konference, ki ga določba v svoj prilog navaja in ki govori le o »Austragung der zwischen den Kontrahenten wegen der *Räumung und Rücknahme* der Bestandsache etwa schwebenden Differenzen« in o »richterlicher Ausspruch über die *Rückstellung* und *Räumung* des Bestandgegenstandes«, torej le o tožbah z zahtevo na vrnitev ali prevzem v zakup ali najem dane stvari (§ 567 odst. 1.). Neumann pravi v komentarju k § 567, da je v tem paragrafu mišljena tožba v smislu § 1120 o. d. z. (t. j. tožba, s katero se radi prodaje stvari odpove zakupniku ali najemniku pogodba, a se on vkljub temu ne umakne), ali tožba, da zakupna ali najemna pogodba preneha, ker je nastopil pogojeni primer, a je pri tem potrebna poprejšnje odpovedi. Tudi po tem naziranju torej ne spadajo semkaj tožbe na razveljavo in ugasnitev pogodb, če jih ni treba poprej odpovedati. Po navedenem ni moči raztegniti določbe § 574 na tožbe v smislu § 567 odst. 4., kaj šele določbe § 575. o skrajšanih rokih.

Omeniti je še, da spadajo po § 79 j. n. tožbe proti sodnikom poedincem pri okrajnih sodiščih k podsodnosti okrožnega ali deželnega sodišča, v čigar okolišu je okrajno sodišče, in da spadajo tožbe zoper predstojnika zbornega sodišča prve stopnje, ki bi spadale pred to zborna sodišče ali pred okrajno sodišče tega zbornega sodišča, v podsodnost sosednega zbornega sodišča prve stopnje, ter da velja ta določba tudi za tožbe, ki jih vložijo te osebe. Člen XIV. uvodnega zakona k jur. normi pa določa, da je pravne stvari okrajnih sodišč, ki jih je po § 79 jur. norme uveljavljati na zbornem sodišču prve stop-

nje, reševati po postopku, veljavnem za zborna sodišča prve stopnje. Izvzete so samo malotne stvari in tožbe zaradi motenja posesti (§§ 448 do 460 c. pr. r.) Iz tega sledi, da določbe 3. odd. VI. dela c. pr. r. ne veljajo tudi za razpravljanje na zbornih sodiščih, torej tudi ne skrajšani roki § 575 c. pr. r. S to določbo je zakonodavec pač jasno pokazal, da je predpise navedenega posebnega postopanja le v ožjem pomenu razlagati.

Tudi z nagibi zakona ni moči navedenega pravnega naziranja podpreti. Prejšnji zakon o postopanju v sporih iz zakupnih in najemnih pogodb od 16. novembra 1858 št. 213 drž. zak. določa v § 15. glede področja, da velja posebno postopanje tako o ugovorih proti sodnim odpovedim kakor tudi o tožbah, s katerimi se zahteva razveljava ali ugasnitev pogodbe iz drugih razlogov kakor radi preteka pogojenega časa ali s katerimi se od zakupodajalca ali najemodajalca zahteva izročitev stvari. Vendar pa zakonodavec, dasiravno v motivih v splošnem odobrava navedeni zakon, take določbe ni sprejel v novi zakon. A če bi se tudi dalo to sklepati iz motivov, kakor meni navedena določba, je proti temu opomniti, kakor pravi nemški pravni pisatelj, da zakon ni to, kar je menil zakonodavec po svojih motivih ustvariti kot zakon, nego da je zakon to, kar je v resnici po njegovi sestavi in njegovem besedilu izraženo v njem. Saj se ob posvetovanju zakonske predloge vedno lahko kaj spremeni, kar se potem ne strinja z nagibi.

Pravna literatura je glede vprašanja, stavljenega na čelo tega članka, deljenega naziranja. Fürstl: Die neuen Oesterr. Zivilprozessgesetze, 1897, str. 829 omejuje določbe 3. odd. VI. dela civ. pr. r., izvzemši predpis § 568 in 573, na odpovedi in na predloge na izročitev ali prevzem stvari. O vseh drugih sporih iz zakupnih in najemnih pogodb vključno tožbe v smislu § 567 odst. 4. c. pr. r. je po njegovem mnenju razpravljati po splošnih predpisih.

Schuster von Bonnott: System des Oesterr. Zivilprozessrechtes, III. izdaja, str. 575, opomba 3, je istega mnenja.

Dr. Rudolf Pollak: System des österr. Zivilprozesses, II. zv. str. 515, je ravno tega mnenja in opozarja zlasti na okolnost, da manjka za posebno postopanje določba, kakor jo ima § 574. tega postopanja ter da je v § 575 izrečno določeno, da veljajo skrajšani roki le za v tem 3. oddelku urejeno postopanje. Tudi W a c h t e l: Erläuter. zu § 575, str. 524, je enakega nazora.

Upoštevna je tudi še odločba vrh. sod. od 11. marca 1902, Jur. Bl., 1902, št. 35, ki pravi, da je skrajšani 8-dnevni prizivni rok § 575 izrečno obvezen le za postopanje, ki je urejeno v 3 odd. VI. dela c. pr. r.

Nasprotnega mnenja so: D e m e l i u s: Komentar k § 575, str. 727, N e u m a n n: Komentar, 1915, str. 1614, ki se v glavnem sklicuje na odločbo vrh. sod. (zbirka pravorekov št. 196), in T r u t t e r: Das österr. Zivilprozessrecht, II. zv., str. 623 in nasl., ki celo trdi, da veljajo predpisi 3. odd. VI. dela c. pr. r. sploh za vse spore iz zakupnih in najemnih pogodb, tudi za one, ki jih je razpravljati pred zbornimi sodišči, ter končno O t t: Zur Lehre von den bes. Verfahrensarten v 30. zv. časopisa za Privat- und öffentliches Recht der Gegenwart, str. 229.

Ako se uvažujejo vsa razmotrivanja, je stavljen vprašanje zanikati. Neumljivo je, da bi zakonodavec ne bil tega določno izrazil, ako je mislil ustanoviti veljavnost določbe § 575. glede skrajšanih rokov tudi za navedene tožbe, očitati bi mu bilo naravnost površnost. Toda take površnosti ni zagrešil: zakonske določbe so namreč jasne in odločbe, kakor ona v zbirki pravorekov št. 196 in pisatelji, ki zastopajo nasprotno mnenje, hočejo na umeten način vnesti v zakon, kar ni posneti iz njega.

O ustrojstvu sudova.

Dr. Srečko Zuglia.

Istom sada, kad čitamo u savezu porazbacane dijelove ove odlične razprave, što je dvije godine punila stranice Slovenskog Pravnika*), možemo da prosudimo, koliko je ona

*) Prof. dr. Gregor Krek: Organizacija sodišč po najnovijem zakonskem načrtu. Slovenski Pravnik 1923, 1924 i posebni otisak, Ljubljana, 1924, 8°, str. XII + 286.

svojom temeljitošću, dubinom i obiljem znanstvenog aparata nadvisila sve, što se je kod nas objelodanilo od oslobodjenja ovamo o bilo kojoj grani našeg kodifikatornog rada. Pisac je namjeravao da obradi čitav komisijski nacrt zakona o ustrojstvu sudova, ali ga je od tog odvratila okolnost, što je ministarstvo medjutim napustilo komisijski tekst i publiciralo u »Arhivu« svoj vlastiti. Pisac nije više mogao, da izradjene i objedanjene dijelove svoje radnje prilagodi ministarskom tekstu, koji je osobito u tehničkom pogledu manje uspio od komisijskog, jer napušta mučno stečeno jedinstvo terminologije, niti je htio produžiti obradu napuštenog komisijskog teksta, a još manje udesiti jedan dio rasprave prema komisijskom, a drugi prema ministarskom nacrtu. Radnja prikazuje potanko samo prvi odsjek (§ 1—64) komisijskog nacrta, dok se ostalih djelova (§ 65—106) dotiče samo usput, jednako kako nam u savezu prikazuje nekoje ustanove zakonskih nacrta o sudijama i o građanskom parničnom postupku, a dakako i zakona o činovnicama. Osim toga je radnji dodat predgovor na XII stranica, u kome pisac izražava svoje opće poglede na naš kodifikatorni rad ističući njegove poznate nedostatke, kao preveliku tajnost, pomanjkanje motiva i sjedničkih zapisnika. Upozorava na revolucionarni karakter ovog projekta obzirom na dosadašnje stanje u Srbiji i opominje, da se ne prenagliamo s uzakonjenjem neizradjenih i nezrelih zakonskih osnova, a naročiti oprez preporuča baš kod ovog projekta, koji ima da postane granitni osnov naše buduće sudske i procesualne zgrade. Ističe što se sve mora uraditi u zakonodavnom pogledu, zatim u pripremama materijalnih sredstava i personala, prije nego li će novo sudske ustrojstvo moći uspješno funkcionirati. Na koncu rasprave dolazi tekst zakonskog nacrta (str. 241—268) u njegovim dosadanjim varijacijama, kratkim kritičkim primjedbama i uputama na one dijelove radnje, gdje se potanje raspravlja o dotičnom pitanju. Medjutim radnja i ovako skraćena, sadrži toliku množinu najraznovrsnijih pravnih i organizatornih problema, osobito u sitnom slogu izpod teksta, koji zaprema preko polovicu knjige, toliko obilje literarnih statističkih i zakonodavnih podataka ne samo iz svih šest naših pravnih područja, nego takodjer iz oblasti svih

evropskih, a naročito najnovijih posljertatnih zakonodavstava Njemačke, Austrije, Češke, Poljske, Sovjetske Rusije, da će odlično poslužiti ne samo kao izvorno, dokumentarno i temeljito djelo domaćeg pisca, nego takodjer kao bogata riznica najraznovrsnijih podataka, do kojih je kod nas tako teško doći, a opet se bez njih ne mogu temeljito pretresati dotični problemi. Radnja privlači i svojim živahnim i jasnim stilom, protkanim na više mjesta finom ironijom i duhovitim primjedbama te citatima u stihu i u prozi.

Spomenut ćemo samo nekoliko izmedju mnogobrojnih problema, što ih je pisac nanizao tako obilno u toj radnji te ih prikazao temeljitošću i vještinom, u kojoj se zdravi smisao praktičara za realnost i ostvarljivost takmi s finoćom analize i dubinom misli odlična teoretičara. Tu je prije svega pitanje, kakav ćemo tip sudske organizacije usvojiti uopće, a naročito kakov oblik vrhovnog suda. Zatim dolazi problem laičkih sudaca i sudova u vezi s pitanjem općinskih i zasebnih trgovačkih sudova, odnos senata prema sucu pojedincu, problem sastava i stalnosti sudskih odjeljenja (senata) u vezi sa staldošću razdiobe rada medju ta odjeljenja i s pitanjem, na koji bi se način imali postavljati predsjednici senata kod okružnog i velikog suda. Pisac se bavi i pitanjem redukcije članova senata kot višjih sudova, ekonomisanjem sa sudačkim personalom uopće, a naročito u pogledu ograničenja nadležnosti i kvoruma općih sjednica. Nadalje zagovara reorganizaciju državnog odvjetništva. Na osnovu statističkih podataka ispituje, je su li nam potrebni posebni trgovački sudovi, koliki ćemo broj trebati kotarskih, okružnih i velikih sudova, koliko okružnih i vrhovnih sudaca te predsjednika senata kot vrhovnog suda. Nije pustio s vida ni tehničku, a naročito terminološku stranu projekta zalažući se, da se ispravno i dosljedno luče pojmovi »sudski« od »sudijskog«, da se upotrebljava naziv »nesporni« umjesto »vanparnični«, da se poslovi i sudovi označe »trgovinskima, jer se odnose na trgovinu, a ne kao n. pr. knjige, firma, komora, koje se tiču samo trgovaca, pa se zato ispravno zovu »trgovačke«.

Iza kratkog historičkog uvoda o postanku nacrtu, prikazuje nam pisac opća načela naše buduće sudske organiza-

cije, koja se prislanje uz austrijsku, naročito u pogledu tipa vrhovnog sudišta, koji će stajati po srijedi između francuskog anahronizma, što sudi samo o dopustivosti i osnovanosti pravnih lijekova, a nikad u stvari samoj, te praktički neizvedivog švedskog ideala, koji još u poslednjoj instanci kupi i provadja dokaze, vršeći tako i reviziju *in facta*. Naš će vrhovni sud obavljati samo reviziju *in jure*, dakle suditi također u stvari samoj, kadgod ne bude trebalo obnoviti ili popuniti postupak zbog pogrešaka nižih sudova. Izričiti je protivnik po profesoru Ž. M. Periću predložene *chambre des réquêtes*, koja znači samo rasipavanje snaga. Dobar dio njenih funkcija, a osobito upućivanje stvari pred dotične senate radi meritornog rješenja, može kod nas da obavlja i jedan referent. Stvari, što se imadu a *limine* odbaciti, iznijet će taj referent pred jedan manji senat. Pisac ističe, kako se do unifikacije materijalnog prava neće moći obrazovati senati po materijama, nego po teritorijalnom principu, zato drži, da bi do tog vremena najbolje odgovarala današnja teritorijalna decentralizacija odjeljenja Vrhovnog suda. Naročito se ne će moći organizovati kockom jedinstven personalni senat, već ni trebalo toliko personalnih senata, koliko ima zasebnih pravnih područja, jer članovi s jednog teritorija ne će poznati ni prilika, ni zakona, a ni osoba na drugim područjima. Za punu sjednicu predlaže, da bi se zaveo stalni broj sudaca i to s predsjednikom zajednom 15, a ne ovako neodredjeni broj, koji bi varirao po volji predsjednika između 15 i 30, jer pisac računa, da će nam prema broju pučanstva i obzirom na funkcije našeg Vrhovnog suda trebati 55—60 vrhovnih sudaca, uračunavši ovamo i sva tri predsjednika te 6—7 predsjedatelja senata. Predlaže, da bi se i broj članova opće sjednice snizio na 21—25 sudaca, da bi se ova što manje zaposlila, da bi se radi jednolikosti i stalnosti sudske prakse vodio osim zbornika važnih i načelnih riješidaba također popis svih odluka Vrhovnog suda uređen prema materijama poput austrijskog *haterim-registra*. Osim toga nam pisac prikazuje tačen historički razvitak bečkog Vrhovnog sudišta, koji može biti u mnogočem poučan i za naše prilike, te pregled razvitka francuske vrhovne instance i njene *chambre des réquêtes*.

Pisac je protivnik laičkih sudova i sudaca uopće, jer komplicirano moderno pisano pravo materijalno i procesualno traži stručne suce pravnike. Dosadani laički općinski sudovi u Srbiji, Vojvodini i Hrvatskoj postaju samo fakultativni. Uredit će se posebnim zakonom i uvesti tamo, gdje ih oblasne skupštine budu tražile. Prije su laičko sudjenje tražili razni socijalistički programi i ideolozi, zatim pobornici teorije slobodnog prava, a danas finansijska nužda, jer ratom iscrpljene države ne mogu platiti dovoljan broj sudaca po pozivu. Medjutim s gledišta nacionalne ekonomije nije laik jeftiniji od suca po pozivu, osobito ako se naknadom troškova i dangube omogućuje pristup u sudstvo i ekonomski slabijim staležima. U protivnom slučaju laičko sudstvo postaje privileg bogatijih i sredstvo za još veći pritisak na siromašnije slojeve. Za psihologiju je našeg naroda karakteristično, da je Hrvatska morala još 1888, a Bosna 1921 dokinuti laičke prisjednike kot kaznenih (Bosna takodjer kot bagatelnih) sudova zbog nemarnosti njihove. Ako budemo i mi morali iz finansijskih razloga praviti neke kompromise u pogledu organizacije sudstva, pisac preporuča, da se svakako izbjegavaju laički sudovi, te se što obilatije poslužimo inokosnim sucem i kot okružnih sudova, koji je u Sloveniji pokazao vrlo dobre rezultate. Uopće izgleda, da se pravni razvitak okreće sve više inokosnom sudovanju. Tu pisac dava potanku analizu svih prednosti i nedostataka kolegijalnog i inokosnog sudjenja, ističući kako je i kolegijalno sudstvo u mnogim slučajevima samo prikrivena (disimulirana) inokosnost. Ipak uspjeh pojedinačkog sudjenja zavisi ne samo od subjektivne samostalnosti i drugih psihičkih svojstava suca, nego takodjer od karaktera naroda. U Italiji se nije ponijelo, pa ga je morala dokinuti. Protivnik je, da se prave eksperimenti sa ženskim prisjednicima i ženskim sucima po pozivu, dok ne vidimo, kako će se ta institucija pokazati kod susjednih naprednijih naroda, koji uvadjaju ženske prisjednike u bračnim, alimentarnim i starateljskim parnicama. Posebni trgovački sudovi, koje je izazvala okolnost, što učeni suci pravnici nisu poznavali norme nekodifikovanog trgovačkog prava i što je postupak u redovnim parnicama bio osobito spor, izgubili su u obadva pravca sva-

ko opravdanje. Osim toga ne postoji kod nas nijedan tako jak trgovački centar, kao što su to bili u bivšoj Austriji Beč, Trst i Prag, da bi nam trebao zaseban trgovački sud. I zbog izbjegavanja nepotrebnih sporova o nadležnosti umjesnije je i jeftinije, da jedan te isti sud, makar u različitom kolegiju, sudi u građanskim i trgovačkim parnicama. Naročito nije potrebno, da trgovački sudovi vode ostavinske razprave i tutele trgovaca. Inače pisac dopušta, i ako ne neophodnost, a ono bar korist za pravosudje od upotrebe laičkih prisjednika trgovaca, pomoraca i rudara u prvostepenim i prizivnim senatima okružnih sudova, kad riješavaju dotičnu vrst parnica. Samo traži takozvani austrijski omjer, koji daje prevagu pravničkom elementu zbog toga, što i trgovački sudovi sude po propisima materijalnog prava i primjenom procesnih normi, a ne možda prosto i po zdravoj pameti. Osim toga sude i netrgovcima, pa bi pretežnost trgovačkog elementa mogla biti na štetu nepristranosti. Zabacuje tzv. njemački sistem, ostvaren u organizaciji beogradskog trgovačkog suda, gdje ima trgovački elemenat prevagu (3:2, odnosno 2:1), a još više izključivo laički i staleški francuski sistem, gdje je pravni elemenat zastupan samo indirekte u tajniku vijeća, kao kod naših burzovnih sudova. Držimo, da nije u interesu pravosudja niti u saglasju s jednakošću građana pred zakonom, ako se prisjednici pomenutih privilegovanih staleža upotrebljavaju i u parnicama jednostavnim po faktičnom supstratu, a teškimi u pogledu pravnog pitanja, niti je moguće provesti takav sistem, gdje bi prizivanje laičkih sudaca zavisilo od zamršenosti faktičnog stanja i uvidjavnosti sudskog kolegija. Za to držimo, da su nepotrebni ne samo zasebni trgovački sudovi, nego i laički prisjednici u senatima okružnih sudova, a naročito u prizivnim stvarima, jer je doista apsurdno, da bi kotarski sudac poedinac mogao i sam bez prisjednika uspješno riješiti stvar, a da bi se prisjednici pozivali u prizivni senat, gdje se u glavnom više ni ne riješava faktično pitanje, nego pravno, za čije riješenje nemaju prisjednici nikakvih kvalifikacija. Ili treba biti konsekventni, pa uvesti prisjednike i u senate Veličkih, a možda i Vrhovnog suda. Ako su mnoge države ukinule naročite trgovačke sudove i senate, ako ih ne pozna ni Bosna

ni Vojvodina, držimo, da bi mogla biti bez njih i buduća naša sudska organizacija, jer će i sudac pravnik nakon nekoliko godina prakse u trgovačkim, rudarskim ili pomorskim stvarima steći kud i kamo više iskustva u poznavanju naročitih stvarnih odnosa tih grana ekonomije, nego li slučajni prisjednik trgovac u poznavanju materijalnog prava i postupka. Svakako je vrlo neumjesno i pomisliti, da će takav nestručnjak više puta u dvojbjenim pravnim pitanjima odlučiti stvar, prklonivši se jednom od sudaca.

Slažem se s piscem, da nije umjesno cijepati jedinstven institut gruntovnice propisom, da će okružni sudovi voditi zemljišne knjige o državnim i općinskim nekretninama, zatim nekretninama na sjedištu okružnog suda i veleposjednica, koji se prostiru kroz više kotareva. I glede rudarske bi sudbenosti bilo bolje poimence označiti okružne sudove obzirom na blizinu rudnika, nego paušalno odrediti po hrvatskom primjeru, da su za to nadležni okružni sudovi na sjelu Velikog suda. Što se tiče mjembene sudbenosti, mislim da doista nema zapreke, da se glede nje usvoji princip vrijednosti, a ne kauzalnosti kao po vojvodjanskom postupku. U ostalom u mjembenim stvarima sude u Srbiji do 100 dinara dapače i laički općinski sudovi, a u Hrvatskoj nakon podnešenih prigovora do vrijednosti od 2500 dinara bagatelni sudovi.

Glede određivanja supstitucije kotarskih sudaca primjećuje pisac sasna opravdano, da je zato podesniji predsjednik Velikog, nego li okružnog suda, jer je nezainteresovan te ima veći pregled i izbor. Opravdano je, da se supstitucija određuje takodjer iz krugova okolnih kotarskih sudaca, a ne samo izmedju sudaca nadredjenog okružnog suda. Pridonijet će sudačkoj nezavisnosti, ako se odredi i neki maksimum vremena, kroz koje se mogu suci nižih sudova dodijeliti višim kao pomoćni referenti. Glede trajanja prinudne supstitucije do najviše 6 mjeseci mogao bi se s piscem složiti, kad bi se postavila garancija, da se ona protiv jednog te istog suca ne može ponovno odrediti nego jedan put svake 3—5 godina. Inače nek ostane 6 nedelja kao u nacrtu, ali dakako uz garanciju troškova i dnevnica supstituta. Neosnovano je zakonsko stanoviše, da suca pojedinca kod okružnih suda ne bi mogao za-

mjeniti kotarski sudac, koji je prema piscu baš najprikladniji za to. Obratno Čubinski*), ali neopravdano. Protiv apsolutističke vlasti predsjednika okružnih sudova u pitanju odredjivanja predsjednika i članova pojedinih godišnjih senata saglasno se bune i pisac i Čubinski. Pisac stavlja opravdan prigovor i protiv toga, što se u pogledu predsjednika senata kod Velikih sudova zadržao štetan i neumjestan srbijanski sistem, da predsjedja po rangju najstariji sudac, dok bi obzirom na funkcije predsjedatelja i uspjeh pravosudja valjalo nastojati, da predsjedaju najsposobniji. Zato pisac preporuča, da se predsjednici senata svake godine kod okružnih i velikih sudova odrede tako, da se predsjednik dotičnog suda najprije posavjetuje s eventualnim potpredsjednikom i dosadašnjimi predsjedateljima senata, pa da onda odredi predsjedatelje za slijedeću godinu tako, da bi se protiv tog rasporeda moglo dopustiti pravo žalbe na personalno odijeljenje pretpostavljenog suda. I glede rasporeda okružnih sudaca medju pojedine senate traži pisac sličan postupak kao kod viših sudova, to jest najprije saslušanje svačijih želja i predloga u plenarnoj sjednici, iza toga posavjetovanje sa potpredsjednikom i prošlogodišnjim (odnosno baš sadašnjim) predsjedateljima senata, a istom na koncu definitivan raspored po predsjedniku, protiv koga bi se mogla dozvoliti žalba na personalni senat Velikog suda. Jedino starost i rang ne bi smjeli biti nikada mjerodavni ni kod odredjivanja senatskih predsjednika ni kod kandidature za viša sudačka mjesta, a naročito se ne bi mogli postaviti za suce viših sudova kandidati, koji su bili samo sekretari viših sudova, a nikad samostalni suci. U Srbiji je to bilo moguće, jer po tamošnjem sudskom ustrojstvu sekretar, svršeni pravnik, može zamjeniti u senatu okružnog suca, a sekretar, sa sudačkim ispitom, takodjer apelacionog odnosno kasacionog suca. Neumjesno je, što se po novom projektu zakona o sudijama prepušta imenovanje prvostepenih sudaca isključivo ministru, bez kandidature po stručnim sudačkim kolegijima. Tomu prigovara i Čubinski te preporuča proporcionalan sistem

*) Dr. Mihajlo P. Čubinski: Nove sudske reforme, Beograd 1925.

kao u Italiji, tako da ministar imenuje izvjestan postotak samostalno, a drugi postotak da kandiduju sudski kolegiji.

Pisac utvrđuje, kako suci nisu samo regresno odgovorni državi za štetu učinjenu u vršenju službe poput ostalih činovnika (al 3 čl. 18 ustava), već nego i primarno oštećenoj stranci. Da bi se podigla sudačka samostalnost, nacrt ograničuje tu odgovornost na zlonamjernu štetu ili grubu nemarnost.

U pitanju reorganizacije državnog odvjetništva pisac predlaže, da se institut državnog tužništva spoji s finansijskom prokuraturom (državnim pravobranioštvom), kao kod hrvatskog državnog nadodvjetništva. Mogao bi se možda toj ustanovi dati i širi djelokrug ne samo kao u Njemačkoj i Ugarskoj, gdje državno odvjetništvo zastupa interese države i vrši funkcije stranke u statusnim granicama (brakorazvodnim, parnicama radi stavljanja pod starateljstvo, proglašenje smrti), nego možda kao u Francuskoj, gdje državno odvjetništvo, kao čuvar prava i zakona, učestvuje i u svim građanskim parnicama, osobito pred višim sudovima stavljajući motivirane prijedloge o riješenju spora.

Na osnovu statističnih podataka i poredjujući naše prilike i postupak sa stanjem u susjednim državama, pisac misli, da ćemo trebati na svakih 20.000 stanovnika po jedan kotarski sud, a na svakih 300.000 po jedan okružni sa 20 sudaca. Držimo, da ćemo broj okružnih sudova zbog rijetke naseljenosti i oskudice saobraćajnih sredstava morati zavisiti u južnim Krajevima na dvostruko snizujući ujedno broj sudaca na polovicu, tako da će nam trebati po jedan okružni sud sa 10 sudaca na svakih 150.000 stanovnika.

Pisac odobrava odredbu nacрта, da će sjedište i teritorij kotarskih sudova u granicama jedne te iste oblasti po saslušanju Velikog suda određivati Ministar Pravde. Takvu soluciju preporuča i za okružne sudove, dok je nacrt u pogledu njih na ustavnom gledištu, da im sjedište i opseg određuje zakon. Nadalje zagovara pisac, da bi se odredjen procenat najnižih sudaca imenovao bez stalnog sjedišta za čitav opseg dotičnog Velikog suda i stavio na raspolaganje predsjedniku istoga, jer će se jedino tako moći omogućiti uredno funkcioniranje nove sudske organizacije i nepovrijedivost sudačke

stalnosti (nepremestivosti). To se istna ne slaže sa slovom ustava, ali je bolje doprinjeti i tu nužnu žrtvu, nego li dopustiti, da postoji jedan »nepošten« ustavni propis, koji bi se morao silom prilika neprestano vrijedjati, da se održi nesmetano funkcionisanje pravosudja, tako da nam od čitave sudske nepremestivosti kroz kratko vrijeme ne bi ostao, nego jedan papirnati propis u ustavu. Slažem se s piscem, da ne smijemo zavaravati s pravnim nemogućnostima ni sebe ni druge i da je bolji gram faktične slobode od tona papirnatih garancija, samo ne znam, postoji li još kod nas neka granica izmedju onog, što je u pravu moguće i nemoguće.

Ima u raspravi još bezbroj drugih interesantnih i delikatnih problema, ali mi ne možemo duljiti. Svršavamo i preporučamo ovu doista rijetko dobru i interesantnu knjigu.

Dr. Ivan Žolger. †

Dne 16. majnika ob 9. uri zvečer je preminul po dolgi mukopolni boleznj v sanatoriju Lassnitzhöhe pri Gradcu univerzitetni profesor na ljubljanski univerzi dr. Ivan Žolger.

Ž njim je legel v grob eden največjih sinov našega naroda in znanstveni fenomen, kojega življenjska pot je bila ena sama vrsta uspehov njegove čudovite nadarjenosti in neprimerne delavne sile.

Zibelka mu je tekla l. 1867 v Devini, vasici ležeči na vznožju orjaškega Pohorja v bližini Slovenske Bistrice. Sin revnih kmetskih staršev je posečal in dovršil gimnazijo v Mariboru kot najodličnejši dijak celega zavoda. Posvetil se je na univerzi v Gradcu pravniškim študijam ter jih dovršil l. 1895. sub auspiciis imperatoris.

Vstopil je nato pri politični upravi na Štajerskem ter služboval naprej v Gradcu, potem pri okrajnem glavarstvu v Ptuj

in nato zopet v Gradcu. Po štiriletni državni službi je izdal svoje prvo znanstveno delo, 424 strani obsegajočo knjigo „Oesterreichisches Verordnungsrecht“, ki je po svoji jasni in ostri juristični dikciji in po svoji strogi sistematiki vzbudila v vseh krogih avstrijskih upravnih juristov največjo pozornost. Vsled tega dela je bil pozvan v ministrstvo za uk in bogočastje, od koder je bil l. 1902 poklican v ministrsko predsedništvo. Tu je hitro napredoval do čina sekcijskega načelnika, prvi Slovenec, ki je dosegel to visoko državno dostojanstvo. Dne 30. avgusta 1917 je bil imenovan kot zaupna oseba Jugoslovancev za ministra brez portfelja z bolj formalno kompetenco, da pripravlja ustavno reformo v smislu narodne federalizacije avstrijske države. Ob ljutem odporu nemškonacionalnih krogov, ki so zadobivali pomladi l. 1918 usodepoln vpliv na vodstvo avstrijske države, je spoznal dr. Žolger, da bi bilo vsako nadaljnje delo, rešiti avstrijski problem v smislu poverjenega mu naloga, brezplodno ter je podal dne 6. maja 1918 svojo demisijo. Lahko rečemo, da je bila ta demisija zunanji znak bližajočega se razpada stare monarhije.

Dr. Žolger je že tedaj s sebi lastno dalekovidnostjo spoznal, da se bliža z orjaškimi koraki likvidacija stare države in osvobojenje Jugoslovancev. „Pripravljen biti, to je vse“, to svoje načelo je skušal tedaj uresničiti tudi za ožjo domovino ter je že na Dunaju mesec pred prevratom izdelal načrt provizorne ustave, ki si ga je pozneje Narodna vlada v Ljubljani tudi osvojila in ki je mnogo pripomogel k temu, da se je izvršila likvidacija stare države v Sloveniji mirno in v najlepšem redu.

Po prevratu je prihitel dr. Ivan Žolger poln navdušenja v Ljubljano ter stavil sebe in svoje bogate zmožnosti na razpolago Narodni vladi. Žal, da ni bil tako upoštevan, kakor bi bil zaslužil in kakor bi bilo v največjem interesu Slovenije. Poverjeno mu je bilo le predsedništvo upravne komisije in vodstvo pisarne za okupirano ozemlje. Začetkom l. 1919 pa je odšel kot polnomočni delegat naše kraljevine na mirovno konferenco v Parizu, kjer je deloval do 1. julija 1920. Njegove zasluge za ohranitev našega ozemlja, posebno pa mariborskega okrožja se danes še ne morejo natančneje objaviti, a prišel bo čas, ko se bo njegovo delo moglo po pravici oceniti.

L. 1919 je bil imenovan rednim profesorjem na ljubljanski univerzi za ustavno in meddržavno pravo, l. 1920 pa za delegata naše kraljevine na prvi skupščini društva narodov.

Kdor hoče pravilno razumeti dr. Žolgerja kot znanstvenika, mora poznati njegova temeljna dela. Omenili smo že njegovo prvo knjigo *Oesterreichisches Verordnungsrecht*. Glavno njegovo delo pa je bila knjiga „*Der staatsrechtliche Ausgleich zwischen Oesterreich und Ungarn*“ ki je izšla l. 1911, ter je bila naravnost standard-work v celi tedanji literaturi. Avstrijsko-ogrska nagodba iz l. 1863 je bila namreč izdana v dveh jezikih v nemškem in madžarskem; besedilo vsake izdaje pa je veljalo za avtentično. Ker se je pa madžarsko besedilo v marsičem razlikovalo od nemškega, je bil to povod za vedno nanovo se ponavljajoče spore med avstrijsko in ogrsko vlado. Da zadobi v tem pogledu popolno jasnost, se je lotil pokojni dr. Žolger učenja madžarskega jezika ter sam bival dalj časa v madžarski nižini, da si osvoji ne samo površno, temveč najtočnejše spoznavanje madžarske dikcije. Posrečilo se mu je to tako popolno, da so mu na tem znanju čestitali celo madžarski literarni znanstveniki. Oborožen s tem znanjem je do pičice natančno prevedel ogrsko besedilo v nemščino ter kazal razlike med nemškim in madžarskim besedilom in jih skušal raztolmačiti. Ker je tako temeljito poznal avstrijsko-ogrske pogodbe, je bil stalno pritegnjen k vsem pogajanjem med avstrijsko in ogrsko vlado.

To glavno potezo njegovega značaja, priti vsakemu še tako težkemu problemu do jedra, kažejo tudi vsa njegova ostala znanstvena dela, od katerih omenimo sledeča: *Die staatsrechtlichen Grundlagen der Wehrmacht Oesterreichs* (1916), nadalje *Der Hofstaat des Hauses Oesterreich* (1917), v kateri ostro in jasno razkazuje razvoj patrimonialnega načela, ter odcepitev dvornih in državnih smeri v razvoju avstro-ogrske monarhije. Po prevratu je priobčil l. 1922 v „*Jahrbuch des öffentlichen Rechtes der Gegenwart*“ temeljito razpravo: *Die Verfassung Jugoslaviens*, menda edino temeljito znanstveno razpravo, ki obstoji do sedaj v nemškem jeziku o naši ustavi. V „*Zborniku znanstvenih razprav*“ juridične fakultete ljubljanske“ je priobčil l. 1923 razpravo: *Kršitev mednarodne obveznosti in njena pravna posledica*, istega leta pa

v Času razpravo: Reparacijski problem in zasedba Poruhrja.

Pri Slov. Pravniku je sodeloval s članki že pred prevratom in priobčil v njem leta 1901 razpravo: „Jamstvo za poškodovanje ob uporih“; priobčil potem v jubilejski številki l. 1914 obširno razpravo: „O sistemu skupnih zadev v avstroogrski državnoopravni nagodbi“. Prispeval je tudi k jubilejski številki l. 1923 z razpravo: „Da li je naša kraljevina nova ali stara država?“ in je njegov odgovor na to vprašanje obudil dokaj polemike. — Njegovo nastopno predavanje na ljublj. univerzi dne 16. marca 1921 je priobčeno v Slov. Pravniku l. 1921 pod naslovom: „Novo meddržavno pravo“.

Glavno delo, ki ga žal dr. Žolger ni dovršil, t. j. knjiga o meddržavnem pravu, je ostalo v rokopisu, kar pomeni za slovensko pravno vedo težek udarec.

Kdor je poznal dr. Žolgerja bližje kot človeka in navdušenega Slovenca, mora danes bridko občutiti, kaj smo izgubili z njim in kako malo je znala domovina ceniti njegovo v burnih viharjih življenja neskajeno, jekleno narodno zavest. Vzlic svojemu visokemu dostojanstvu ni nikdar in nikomur zatajil svoje narodnosti, svojo deco je vzgajal v slovenskem duhu, svojim rojakom je pomagal kjerkoli se je prepričal, da ima opraviti z vrednim človekom. V težkih časih svetovne vojne je ravno on marsikateremu rešil svobodo in obstanek in njegova zasluga je, da se je razpust naše „Slovenske Matice“ zadržal v zadnji instanci. Povzročil je tudi še kot minister, da se je odredila cesarska komisija, ki je preiskavala vsa proti Slovincem učinjena preganjanja na Štajerskem in Koroškem, čin, ki mu je donesel smrtno sovraštvo nemških nacionalcev. Kako temeljit in obenem zanimiv predavatelj je bil kot vseučiliški profesor na ljubljanski univerzi, o tem so pričala vedno nabito polna predavanja. Vzgojil si je generacijo juristov, ki bo čast delala svojemu pokojnemu učitelju.

Slovenski pravniki, ki žalujemo vsi ob grobu v najboljših letih nam ugrabljenega tovariša, vzor-učenjaka in Jugoslovana, mu kličemo iz domovine, ki jo je tako ljubil, na sveži grob v tujini:

Ave anima candida! Večnaja Ti pamjat!

Dr. A.

Književna poročila.

Leonard Nelson: Vorlesungen über die Grundlagen der Ethik, III. Band. System der philosophischen Rechtslehre und Politik. Leipzig, Verlag Der Neue Geist. 1924. Str. 608. Cena 16 mark.

Predgovor k tej knjigi obsega 15 strani, pregled vsebine preko 12, register 68, tekst sam 608 strani v velikem formatu. Vsled teh ogromnih dimenzij je nemogoče, podati izčrpno recenzijo v kratki obliki. Podajam torej le pregled ustroja te knjige, omejuvši kritične pripombe v glavnem samo na izvajanja, ki se mi zdijo preveč napačna.

Prvi del se bavi s pravnim naukom, ki ga avtor deli v formalnega in materialnega. Iz temeljnega načela formalnega pravnega nauka, ki je po avtorjevem mnenju popolnoma izčrpno v trditvi: »obstoji nek pravni zakon« skuša izvajati posledice brez vsake empirične prímese. Ti »postulati« formalnega pravnega nauka so: pravo jezika, kajti le potom jezika si morejo razumna bitja sporočiti svoje misli in le po takih sporočilih morejo ravnati drug z drugim kot razumna bitja. Zato naj bo protipravna vsaka raba jezikovnih znakov, ki nasprotujejo namenu sporočila. Drugi postulat je lastninska pravica, zakaj občevanje med razumnimi bitji je le mogoče pri izvestni razdelitvi (s tem seveda ni rečeno, kako naj bo posest razdeljena.) Tretji postulat je javnost prava in javnost sodišča, razsojajočega spore. Temu radi pomanjkljive uvidevnosti ljudi nujnemu postulatu dodaje avtor še četrti iz pomanjkanja dobre volje izvirajoči postulat, to so prisilna sredstva, ki zasigurajo pravo.

Dočim izvirajo ti postulati iz same oblike pravnega zakona, ki pomenja medsebojno omejevanje svobodne sfere posameznikov, trdi avtor, da je materialni kriterij prava pravičnost; le-ta pa ni nič drugega nego osebna enakost, ki obstoji v tem, da se ne daje nikomur prednost, ki ni utemeljena v kvalitativni različnosti. Iz tega principa izvirajo sledeči postulati: 1.) razumna bitja naj uredijo svoje medsebojno občevanje s pogodbami; 2.) razdelitev posesti se naj vrši s pozitivnim zakonom, ker je lastnina razmerje napram vsem; 3.) to razdeljevanje naj se zgodi po načelu osebne enakosti; 4.) kazensko pravo: iz bistva zločina sledi, da se z njim prekine pravno razmerje zločinca ne samo napram oškodovanemu, temveč napram celi družbi, ker je med razumnimi bitji pravno razmerje le tedaj možno, ako se more vsakdo zanašati na pravno ravnanje drugega. Z ozirom na človeške slabosti volje pa je upravičeno, da ne izgubi zločinec vseh pravic; sam naj trpi to, kar je drugemu storil. Teh osem postulatov ni po avtorjevem mnenju nobeno naravno pravo; to so samo »regulativni principi« za pozitivno zakonodajo. Vendar je neko formalno naravno pravo možno radi različne vrednosti ciljev, ki jih ljudje zasledujejo, in radi nedostatne uvidevnosti človeka, ki včasih zasleduje interese, ki niso njegovi »pravi« interesi. Ako pa predpostavljamo eksistenco pravnega ideala, pridemo nujno do »neodtujljivih pra-

vic«, ki omejujejo načelo, da izhaja vsaka obveznost iz privolitve obvezanca, ker se ta pač utegne motiti v svojih »pravih« interesih. Kakšen naj bo ta ideal? Ker ga zahtevamo za razumna bitja, mora biti v tem, da postani razumno bitje v resnici to, kar je po svojem pojmu, in sicer vsled razumnega samoodločevanja. To pravilo naj odloča o objektivni prednosti interesov. Iz njega sledi družbeni ideal osebne svobode, ki pa je omejen po idealu osebne enakosti. Pravica do razumne samoodločbe je neodtujljiva, ker je to »pravi« interes, ki je neodvisen od obstoja subjektivne uvidevnosti. Za dosego tega ideala mora, že po definiciji sami, vsak s a m delovati; ne sme torej kdo drugi za njega delati, zabranjeno naj bo torej vsako »umetno« varstvo ali skrbstvo. Varstvo je le tedaj opravičeno, kadar zavest o potrebi samoodločitve še ni razvita, in le za to, da se ta zavest zbudi. Iz vsega tega sledi po avtorju sledeče naravno-pravno načelo: javni zakon naj osigura za vse enako zunanjo možnost izobrazbe in naj zavaruje duševno svobodo vsakogar proti umetni kurateli.

Dasi imajo izvajanja avtorjeva marsikaj interesantnega, se mi vendar zdi, da se njegov poskus ni posrečil, ustanoviti pravna načela iz oblike ali eksistence pravnega zakona sploh brez katerekoli empirije. Lastninska pravica ni nujna posledica eksistence pravnega zakona, ravno tako ne javnost prava ali javnost sodišč. Čisto poljubna je tudi trditev, da naj velja v kazenskem pravu princip povračila (talion), ki da edini ustreza enakosti! Neodtujljive pravice, samoodločba ali svoboda, vse to poznamo že iz historičnega naravnega prava. Avtorjevo naravno pravo se mi zdi brez praktičnega pomena. Razumna samoodločba naj bo objektivno najvrednejši interes. Kedo pa naj odloča »objektivno«, ali je v konkretnem primeru samoodločba res »razumna« in ali je kdo že dosegel one stopnje razvoja (kakšnega razvoja?) da ni več potreben varstva in vzgoje?

Analogno prvemu delu se deli drugi del knjige v formalno in materialno državno politiko; načela prvoimenovane se dajo tudi razviti iz samega stavka, da je kak političen ideal. V tem delu se nahajajo poleg nekaterih dobrih izvajanj (n. pr. o anarhizmu) tudi taka, ki jim ne morem pritrditi. Iz principa pravne avtonomije sklepa avtor, da je vsak princip avtoritete pravno nemogoč. Razum vsakega posameznika naj bo pravi pravni suveren; tako da bodi vsaka pravna obveza odvisna od možnosti uvidevanja obvezanca, toda neodvisna od dejstva, je-li ima dotični f a k t i č n o to uvidevnost ali ne. Iz tega sledi, da je ljudska suverenost nemogoča, zakaj pravna obveznost je neodvisna od priznanja. Vsa teorija Nelsonova odvisi od obstoja nekega objektivnega pravnega zakona, ki velja, najsi ga ljudje priznavajo ali ne. Kako pa naj pride ta zakon do izraza, ako je njegova veljava neodvisna od avtoritete ali od priznanja po zakonu obvezanih? Vprašanje, kaj je objektivno pravo, naj se reši z znanstvenim raziskovanjem; zato pa naj bo vlada (seveda neomejena) v rokah dovolj izobraženih. To je znani ideal Platona. Kar se je ugovarjalo možnosti izvedbe Platonovega ideala, velja tudi za to

novo izdajo starega ideala. Sicer pa je Platon sam idejo o vladji filozofov, priporočeno v svojem delu o »državi«, pozneje opustil v svojem delu o »zakonih«, rekoč da se nahaja ona kvaliteta, ki je potrebna za idealnega absolutnega vladarja-filozofa, le pri bogovih. Nelson do tega spoznanja še ni prišel. On pričakuje tudi v politiki vse od znanosti. Radoveden sem le, od katere.

V drugem oddelku drugega dela naslovljenem »materialna državna politika« izvajajo se iz pravnega zakona (t. j. osebna enakost) konsekvence glede pogodbenega, zakonskega, varstvenega prava, potem pa načela socialne in kulturne (šolske in cerkvene) politike. Tudi tu igra glavno vlogo pojem človeškega dostojanstva in razumna samoodločba. Vidi se, da plava avtor v Kantovi filozofiji, uporabljajoč tudi njegovo terminologijo, ki pač ni vedno posnemanja vredna. — Od mnogih konsekvenc, ki jih avtor izvaja iz apriornega, od vseh dejstev in vsake zgodovine abstrahujočega stališča »čistega« razuma hočem navesti kot primer, da smatra pogodbo o sklepanju neločljivega zakona, vsled katere se proda človek kakor »domača žival«, za protipravno in nenravno, da hoče dalje izključiti iz šole vsak dogmatičen pouk (kakor da ne bi bil začetek in podlaga vsakega pouka vedno dogmatičnega značaja), dalje da mora zavzeti pravna država napram cerkveni hierarhiji stališče načelne nestrpnosti, da izključuje razumna samoodločba vsako pozitivno veroizpovedanje i. t. d. Razumna samoodločba mora biti absolutno ščitena; kdor se, čeprav prostovoljno, podvrže kaki avtoriteti, krši svoj »pravi« interes. K duševni svobodi kot pogoju za razumno samoodločbo pa mora biti človek šele vzgojen. O tem, jeli je že dozorel, naj odloča znanstvo. Pravo izhodišče avtorjevo je nekakšno slepo verovanje v človeški razum, oziroma v razvoj razuma in v znanstvo, kar ga zavaja, da odklanja druga verovanja z mestoma pamfletističnimi izrazi. Toda Nelsonovi principi, kakor pravna avtonomija, človeško dostojanstvo, razumna samoodločba, osebna enakost, »prava« duševna svoboda, vse to so kvečjem formalni principi, iz katerih se po mojem mnenju ne dajo razviti pravne ali etične norme. Zato se mi zdi, da so njegova izvajanja brez nujnosti, deloma diletantska in površna; n. pr. ako trdi v poglavju o kriminalni politiki, opravičuje vladarjevo pravico pomilostitve, tedaj kadar gre za žalitev vladarja samega, — da je razmerje med žaljencem in razžaljenim le razmerje sile, in da pride zločinec v tem primeru v konflikt samo s silo, ki služi zaščiti prava, ne pa s pravom samim, kj se naj ščiti s silo.

V tretjem oddelku drugega dela, ki se bavi s politiko med državami, nahajamo dobre opazke o nalogah in o organizaciji meddržavne zajednice. Zadnji oddelek razpravlja o strankarski politiki.

V splošnem moram z obžalovanjem reči, da zaostaja navedeno delo za velikim ciljem, ki si ga je stavilo. S čisto logiko se hočejo rešiti problemi, ki ravno niso čisto logični. To pa daje vsebini knjige deloma značaj plitvega racionalizma. Pokaže se tudi to precenjevanje razuma in »razumne« samoodločitve. Mogoče pa je samoodločitev le tedaj v resnici raz-

umna, ako je — uvidevši omejenost razuma — samoomejitev. To velja končno tudi za obseg knjige. Pri razumni samoomejitvi bi nam mogel avtor povedati to, kar je v njegovi knjigi novega, mnogo krajše nego na 608 straneh.

Dr. Leonid Pitamic.

Dr. Mih. P. Čubinski: Nove sudske reforme. (Biblioteka za pravne i društvene nauke, zv. 9.) Beograd. Izdavačka knjižarnica Gece Kona 1925. Str. 109

Knjiga je namenjena širšemu občinstvu, zanimati pa mora vsakega pravnika naše kraljevine, ki pazljivo motri vprašanje o zenačenju naših pravosodnih zakonov. Vsebino knjige bi označili za prav dobro kritično poročilo o doslejšnjih projektih, ki se tičejo sodne preosnove. V predgovoru izvaja pisatelj, da se na načrt novega kazenskega zakonika za vso kraljevino ne ozira, češ da je o tem pisal že drugod. Mislimo, da je prav storil, to pa predvsem iz tega vzroka, ker bi moral, če bi pritegnil tudi materialno pravo v krog svojih razmotrivanj, razpravljati samo po sebi umljivo že o materialnem civilnem pravu, ali pa naslov svojega dela utesnjevalno izpremeniti.

V prvem poglavju obravnava Čubinski zgodovino postanka »novih projektov«. V obče je pravnikom že znana. Ipak smo šele iz te knjige izvedeli, da sta na projektu o ureditvi sodišč tudi sama ministra pravde Lazar Marković in Ninko Perić popravljala in da je zakonodajni odbor narodne skupščine imel glede inštituta državnega pravdnštva različna mnenja, t. j. da ni pristal popolnoma v predloge načrta, kar ugotavlja Čubinski z obžalovanjem. Popraviti pa treba neke navedbe v knjigi, da se ne ukradejo v nadaljno slovnstvo. Pri izdelovanju načrta za odvetniški red ni sodeloval pokojni dr. Ivan Tavčar, ker je bil tisti čas že smrtno bolan. Tudi so imena nekaterih sodelovalcev Prečanov napačno pisana.

O projektu zakona »o uredjenju sudova« je govora v drugem poglavju. Najprej moramo pripomniti, da nosi predgovor 1. 1925 izdane knjige datum 5. novembra 1923, da se zato ne ozira na knjigo dr. Gregorja Kreka »O organizaciji sodišč«, ki je obdelala ta predmet veliko bolj široko in globoko. Ipak smemo z veseljem ugotoviti, da se obadva avtorja strinjata v mnogih vprašanjih. Izmed več predlogov, ki jih stavi Čubinski, utegne zanimati osobito ta, da naj se doseže stalnost preiskovalnih sodnikov na ta način, da bi bili iz zbora sodnikov na sedežu okrožnih sodišč voljeni za tri leta.

V tretjem poglavju govori pisatelj o projektu zakona o sodnikih in odvetnikih. Tu zahteva med drugim, da naj se udeležujejo univerzitetni profesorji kot izpitni komisarji izpitov tako sodnikov, kakor tudi odvetnikov, dalje, da naj imajo univerzitetni profesorji tudi pravico odvetnikovanja. Ne soglaša Čubinski s predlogom tozadevnega načrta, da bodi starostna meja za sodnike 65, oziroma 70 let, ker se mu zdi, da za sodnike ni umestna. Tudi ni prijatelj sistema, da naj se vsi višji sodniki

volijo; zahteva, da naj se vsaj polovica sodnikov postavlja brez volitve od ministra pravde.

Za srbske čitatelje najvažnejši sta zadnji poglavji »o organizaciji in pristojnosti sodišč in pa »temeljnih kazensko-pravnega postopanja«. Tu ne moremo o poedinih avtorjevih nasvetih obširno razpravljati. Ugotovimo naj le, da je Čubinski vsled svojih bogatih izkustev, ki jih je iz Rusije prinesel, kjer je bil pred svetovno vojno univerzitetni profesor, odkrit prijatelj porote, da pa tudi glede kazensko-pravnega postopanja do malega stavi take popravljalne predloge, ki se vjemajo s pravnim stanjem v Sloveniji. Le utemeljevanje potrebnosti uvedbe porote s tem, da se direktno spominja Vidovdanska ustava porote, ne drži (gl. str. 64). Pač je imela srbska ustava z dne 5. junija 1903 v čl. 148 določilo, da naj se institut porote obdrži, naša ustava pa je tak predpis — odklonila.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Fran Göstl: Misterij duše. Poljudni pregled psihiatrije. V Ljubljani 1924. Zvezna tiskarna in knjigarna Str. 276. Cena 42 Din.

Romantični naslov knjige ni srečno izbran. Vsaj naj bo knjiga dokaz, da tajnosti ali skrivnosti duše ni več..., da je vse že jasno! Bolj prikladen je podnaslov, ker gre avtorju res za poljuden pregled psihiatrije. Pozna se pa delu, da ni enotnega kova, ampak sestavljeno iz več člankov, spisanih in deloma že priobčenih ob raznih prilikah. Tudi ogrodje ni tako smotreno zamišljeno, kakor bi bilo želeti za poljuden pregled; monotonost poedinih razprav, brez potrebnih cezur zastira jasnost koncepta.

Kot uvod je avtor čisto primerno napisal zgodovinski pregled o razviku psihiatrije. Ali ta pregled ne daje popolne slike, saj trčimo na sicer zanimive zgodovinske reminiscence še večkrat v poznejših poglavjih, n. pr. na str. 24 in osobito 83 do 91. Ta zgodovinski pregled pa bi bilo morda združiti z naslednjima poglavjima o oskrbi umobolnih doma in o strežbi in nadzorovanju bolnikov v prvi del knjige s posebnim naslovom, dočim bi poglavja IV., VI. do VIII., XIX. in XX. tvorili drugi del, a poglavja V., IX. do XVIII. tretji del, itd. Plastičnost bi bila gotovo boljše dosežena.

Poljudni spis o psihiatriji bi se moral ozirati predvsem na glavne tipe duševnih bolezni, moral bi jasno opredeliti drugo od druge po vzrokih nastanka, značilnih oblikah pojavov, poteku bolezni in možnosti lečenja in okrevanja. Avtor se je držal v splošnem nekako takih misli, čeprav ne povsodi v istem redu in zato tudi ne dovolj plastično. Hvalevredno pa je, da je upletel v boljše razumevanje polno primerov iz prakse v besedilo. Nekatere opazke (n. pr. str. 18, 19, 137, 231) so vendar le preveč subjektivno zabarvane; avtor postavlja svojo osebo zelo v ospredje, ali dvomim, da s tem pri čitateljih kaj — pridobi! Želeli bi glede primerov — po vzgledu drugih enakih knjig, da bi bili tiskani z drugimi črkami kakor glavni tekst. Poudarjam, da so primeri dobro izbrani, zanimivi in poučni.

Od duševnih bolezni bo pač vsak količkaj informirani čitatelj pogošal histerijo. Avtor jo omenja, če sem ohranil stvar prav v spominu, le enkrat (str. 254), a še to povsem mimogrede. Če je avtor pristaš tistih psihiatrov, ki sploh zanikujejo poseben tip histerične blaznosti, (kakor n. pr. Steyerthal v Hochejevi Zbirki, zv. VIII., snop. 5., str. 20 in nasl.), potem bi moral to stališče označiti in utemeljiti. Baš, ker je ta »duševna bolezen« tako splošno znana, in tako zelo v napotje možkim, in dela ženskam toliko preglavic, bi gotovo ne bilo odveč, ko bi »poljudni« pregled povedal, kako je s to stvarjo. Morda bi celo t. zv. »malo histerijo« drja, Viljema Stekel-a po malem vpletel v svoja izvajanja... Hvaležnih čitateljev tistega oddelka knjige bi bilo gotovo dovolj!

Pa na strogo znanstveno plat ne bi hotel preveč očitati, ker se je v tem pogledu avtor očitvidno zelo potrudil. Le to bi še pripomnil, da je ostalo nekaj nepopravljenih, ampak zelo motečih — pač tiskovnih napak glede znanstvenih terminov, ki jih nevešč čitatelj poljudnega pregleda sam ne more popraviti in si jih zato vtisne v spominu — v spačeni obliki. »Hobefrenija« stoji namesto »hebefrenija« (str. 125), »anemnestični« nam. »anamnestični« (str. 130). Semkaj spada tudi napačna ločitev besede »ne-urasteniki« (str. 254). Po drugi strani pa rabí avtor včasih tehnične izraze, ne da bi sledila pojasnitev, da si bi bila potrebna. Ali ve srednje izobražen človek, kaj je prolaps (str. 131), debilen (str. 138), ataksija (str. 249), komatozno stanje (str. 52) itd.? Kjer pa je prevod podan, naj bi bil točen, n. pr. »komplicirati, to gotovo ni »družiti« (str. 127). Preveč poznanja literature zahteva avtor poljudne knjige, ko zapiše stavek Halbe nam v svoji drami riše lep vzgled takega idiotizma. Vsaj naslov drame (pač »Jugend«) naj bi bil citiran.

Avtor v izberi izrazov ni bil vselej srečen. Bog ne daj, da bi se razpasla uporaba besede »razvožen« za nemški »erfahren« (str. 123, 135), namesto »raztresen, zmršen«. Iz srbščine prevzeto, ampak nepravilno uporabljeno je, če pravi avtor, »da ponavlja čuvane besede« (str. 123), namesto slišane besede. Kaj je »enotivnost« (str. 109), ne vem, niti mi noben besednjak tega ni pojasnil; morda je tiskovna napaka (enovitost?) morda nova avtorjeva tvorba, ki pa je ne morem razumeti, niti po smislu ne.

Sploh je avtorjevemu stilu, kakor tudi slovnici mnogokaj prigovarjati. Kdo pravi »bebeci v lažji meri« (str. 113), namesto bebeci lažje vrste? Kako nerodno je povedano: »Primerilo se je, da so privedli bolnika zvezanega z vrvjo... in ranjenega od predhodnega pretepa — in to brez vsake potrebe« (str. 30). Zadnje besede se lahko nanašajo na »zvezanje« ali pa tudi na »privedenje«... Enako: »Vsekakor bi bilo umestno, da se te paralelke omeje le na one slaboumne, kjer ta ni opažena v veliki meri« (str. 113); mišljena je seveda »slaboumnost, ali stil je pokvečen. Kako nejasno se glasi: »Prisilne ideje se pojavljajo ne le pri blaznikih, temveč tudi pri psihopatičnih, a duševno zdravih osebah« (str. 60). Psihopatične osebe so vendar na duhu bolne osebe, ne? Vsaj

pravi avtor sam: »Nekateri psihopatični, zlasti hysteriki in neurasteniki itd.« (str. 254). Na dveh mestih (str. 108, 244) razlaga avtor v primerih najprej, da je oseba umrla, a na to prične govoriti o preiskavi za njegova življenja. Menda bi bilo pač umestneje ostati pri kronološki razvrstitvi dogodkov.

Nemogoče je pisati: »Obolel je s 30. leti z nemirnostjo (str. 232). Ali: »Z morfinizmom razumevamo pojave z morfijem prenasičenega organizma« (str. 206). Slovnitveno nepravilno je: »V gotovih slučajih« (prav: primerih) »je umetni splav indiciran iz porodničarskega stališča ter mu seveda psihijater tudi raz svojega pritrjuje« (str. 53). »Oženil se je s pod njim stoječo osebo« (str. 149). Tožilnik stoji mnogokrat brez potrebe pri konstrukciji glagola s »se« (n. pr. str. 29, 30, 146, 151). »Smatrati« veže avtor z nominativom (str. 26), z instrumentalom (str. 77) z akuzativom (str. 128, 143, 166), s predlogom »za« (str. 131), a največkrat s predlogom »v« (n. pr. štr. 43, 128, 144). Kako te bole ušesa, ko čitaš: »Bi se mogel smatrati (n. popis) — »v natančno sliko teh dveh« (str. 244). In taka mešamica v rabi glagola. Smatrati gre po vsej knjigi!

Raz juristično stališče smatram za zelo tvegano v poljudni knjigi, ki bodi »pregled« psihiatrije, govoriti kar na kratko o indikaciji umetnega splava na str. 50, 53. Tu bi bilo treba pač dvakrat podčrtati, da gre le za skrajno silo, v kateri sme samo zdravnik in še ta po temeljitem premisleku upotiti splav, ali se da samo na ta način rešiti življenje materi; — še bolje pa bi bilo po mojem mnenju v taki knjigi o umetnih splavih sploh ne govoriti. Zelo netočno je rečeno »umobolnice niso jetnišnice« (str. 21), češ pobega iz jetnišnice (prav: kaznilnice) ni. Avtor pač ni mislil na izvajanje kazni na prostosti — po progresivnem sistemu, kjer se daje kaznjencu nalašč prilika, da pobegne, kadar hoče, a ravno s tem, da ne pobegne, pokaže svoj popravljeni značaj. Tudi raba izraza »prisilna delavnica« (str. 22) ni pravilna; zavodi za odvado pijančevanja in prisilne delavnice so tehnično nekaj povsem različnega.

Celotna presoja avtorjevega dela, ki hoče biti poljuden pregled psihiatrije, baš radi tega ne more biti ugodna. Avtorjev namen, »da se širi zanimanje in umevanje za psihijatrična vprašanja med narodom in da se vsaj nekoliko preprečijo obolenja in po njih povzročene nezgode in škode ter se izboljša in olajša usoda nesrečnih bolnikov« (str. 3), je pa gotovo plemenit. Če pravi avtor koncem predgovora (*Le style c'est l'homme*) »Skromno delce naj spremlja na pot želja po prijaznem sprejetju in obilnem uspehu«, se mu radi pridružujemo v tej obliki, da želimo knjigi skorajšnje nove izdaje v izpopolnjeni in popravljeni obliki.

Dr. Metod Dolenc.

Razne vesti.

V Ljubljani, 31. maja 1925.

(Kronika društva Pravnika). Odbor je poveril nalogo, da oskrbi v čim prejšnjem času prevod občega državlanskega zakona dv. sv. Bežku, ki je delo prevzel. Za podlago bo vzel Regallyjev prevod in elaborat, ki ga je svoj čas izvršil posebni odsek »Pravnikovega« odbora.

Dne 21. maja so se na svojem potovanju po Jugoslaviji ustavili v Ljubljani poljski pravniki, šest po številu. Poleg drugih korporacij jih je sprejelo tudi naše društvo. Čitali so naslednji dan na juridični fakulteti tri predavanja o razvoju in smereh poljskega prava v najnovejši dobi in so nato odpotovali v Zagreb. Izvleček iz njihovih vrlo zanimivih in podučnih predavanj priobčimo prihodnjič. — Predavanja društva so se vršila še 11. marca, 26. marca in 2. aprila. Dne 26. marca je končal g. rav. dr. Ludvik Böh m svoje zanimivo predavanje: »Morska obala v teoriji in praksi«. — Dne 11. marca je predaval gd. univ. prof. dr. Aleksander Bilimović: »Nekoliko podatkov o delniških družbah v Sloveniji«. Kratka vsebina tega predavanja: Predavatelj je omenil, da je gospodarstvo Jugoslavije in njenih posameznih pokrajin še zelo malo proučeno. Iz tega sledi važnost lokalnih idiografičnih gospodarskih študij. Odlomek svoje študije o d. d. Slovenije je izbral predavatelj kot predmet svojega predavanja, ki je sedaj publicirano v IV. letniku »Zbornika znanstvenih razprav« (Lj. 1925). Prve d. d. so bile v Sloveniji ustanovljene v začetku 60—ih let 19. stol. Ob prevratu (1918) je imela Slovenija 19. d. d. z d. glavnico 84 mil. avstr. K, kar znaša po uradni relaciji 4:1 — 21 mil. Din ali po kurzu tega časa 25,3 mil. Din v zlatu. Efektivna vrednost glavnice je bila seveda za večkrat večja. Rast d. glavnice je bila posledica ne samo osnivanja novih d. d., temveč tudi zvišanja glavnice starih d. d. V l. 1919—24 so znašale prvotne emisije 127,7 mil. in nadaljnje emisije 209,5 mil. Din. V likvidacijo je šlo doslej zelo malo d. d. Razen tega je funkcioniralo v Sloveniji več d. d., ki imajo svoj sedež izven Jugoslavije ali pa v drugih pokrajinah Jugoslavije. Na drugi strani so imele marsikatere slovenske d. d., predvsem banke, več podružnic izven Slovenije. Povprečna višina d. glavnice slovenskih d. d. je znašala l. 1924 — 3,7 mil. Din. Največje število d. d. je imelo glavnico v zneku od $\frac{1}{2}$ do 1 mil. Din. Večino tvorijo industrijske d. d. (60%), potem pa banke (19%). Skupna d. glavnica vseh industrijskih d. d. je znašala 147 mil., bank — 125 mil., rudarskih in plavžarskih — 51 mil. Din. Največjo povprečno glavnico so imele rudarske d. d. (25,5 mil. Din), nato banke (7,4 mil.); industrijske d. d. so imele manjšo glavnico (2,7 mil.), še manjšo transportne in trgovinske d. d. (ok. 1 mil. Din). Izmed 91 d. d. je imelo 78 delnic, glaseče se na imetnike. Prevladujoče delnice so znašale 100 Din (62 d. d.) in 50 Din (13 d. d.). Večina d. d. ni bila osnovana kot nova podjetja, ampak je nastala iz akcioniranih že prej

obstojećih podjetij. Več d. d. je nastalo z nacionalizacijo d. d., ki so imele svoj sedež izven Jugoslavije, in sicer večinoma na Dunaju in v Trstu. Slednjič so bile marsikatero podružnice izvenslovenskih d. d. preosnovane v samostojne d. d. — Dne 2. aprila 1925 je predaval gd. univ. prof. dr. Milan Škerlj o »letalskem pravu«. Vsebina: Tehnični razvoj letalstva je imel za posledico, da so se pravniki jeli baviti s pravno stranjo leta po zraku. Ker je let tako malo vezan na državne meje, se je moralo letalstvo skoro s početka urediti z meddržavno pogodbo. To se je zgodilo s pariško konvencijo o letalstvu 13. oktobra 1919, kateri je pristopila tudi naša država, vendar konvencija pri nas še ni objavljena. Konvenciji je sledilo mnogo zakonov in uredb za letalstvo v posrednih državah; pri nas se je doslej osnoval poseben oddelek pri vojnem ministrstvu, ki naj se bavi s tehnično in pravno stranjo letalstva. Predvsem je konvencija rešila sporno vprašanje suverenosti nad ozračjem in sicer tako, da se priznava neomejena suverenost, da pa države pogodnice v mirnem času morajo dovoliti letalom držav pogodnic nesovražen let po svojem ozračju. Konvencija nadalje ureja deloma sama, deloma v posebnih prilogah, ki se tičejo zlasti tehnične strani letalstva, državno pripadnost, registracijo, označevanje letal in listine, ki jih morata imeti letalo in letalec; določa pojme balona, vodljivega balona, motorskega letala, zrnaja; daje točne varnostne predpise za promet po zraku glede letal samih in letišč, glede obrata po ozračju in na letališčih, glede signalov, letalskih zemljevidov in meteorološke službe; dalje postavlja minimalne zahtevke glede duševne, telesne in strokovne sposobnosti osebja letal; navaja, v katerih točkah smejo države pogodnice zračni promet urediti po svoji volji; vsebuje navodila za potniški in blagovni promet po zraku in carinske propise. Slednjč ustanavlja konvencija stalno mednarodno komisijo, ki zbira podatke o vsem, kar se tiče letalstva, priobčuje državam pogodnicam zbrane informacije, daje mnenja o letalstvu, izpreminja določbe priloge h konvenciji, stavlja predloge za izpremembe konvencije same. Države pogodnice morajo komisiji, v nekaterih primerih tudi pogodnicam naravnost, javljati svoje lastne predpise za letalstvo, kolikor se tičejo mednarodnega prometa, n. pr. za let zabranjene predele, vhodne in izhodne točke, carinska letišča, omejitve prevoza blaga itd. Zakoni posrednih držav dajejo predpise o ravno omenjenih materijah, dalje pa celo vrsto zasebnopravnih, nekateri tudi kazenskopravne norme. Jasno je predvsem, da je lastninska pravica nad ozračjem posledje omejena s svobodnim preletom po ozračju. Zakoni pa tudi določajo, v kaki razdalji in kako visoko se sme graditi v bližini letišč, da se smejo z določenimi pogoji na tujem svetu postavljati signalne naprave, da letala razen v sili ne smejo pristajati izven letišč. Nekateri zakoni urejajo pridobivanje stvannih pravic do letal po zemljiškopravnih načelih. Odgovornost za škodo je urejena po načelu odgovornosti za izid, brez krivde; večina zakonov izključuje

celo izgovor z višjo silo in s krivdo tretje osebe, celo izgovor s krivdo poškodovanca je ponekod omejen na zlo namero in veliko nemarnost. Orisan je krog odgovornih oseb, ponekod je maksimirana odškodnina za vsak primer škode. Zahteva se varščina za škodo že pri podelitvi koncesije, ki je uvedena povsod vsaj za podjetja, ki obrtno vrše prevoz oseb ali blaga po zraku, (koncesije je treba tudi za letišča). Zavarovanje za odgovornost se v nekaterih zakonih priznava kot zadostna varščina, smer gre za internacionalizacijo zavarovanja. Posamezni zakoni imajo norme o krajevni podsodnosti v pravnih iz pogodb o prevozu po zraku, zlasti pa v oškodninskih pravnih. Kazenske norme se tičejo posebnih nevarnosti, ki jih povzročajo letala in let, predvsem pa nevarnosti, ki utegnejo nastati iz poškodbe letal in priprav za let samih. Nekateri zakoni vsebujejo tudi norme za meddržavno civilno in kazensko letalsko pravo. (Predavanje je izšlo v Trgovskem listu št. 47 do 55 iz leta 1925.)

(Skupni znanstveni izlet beograjskih, zagrebških in ljubljanskih vseučiliških slušateljev.) Na pobudo pravniškega društva slušateljev v Beogradu so slušatelji vseh treh vseučilišč naše kraljevine napravili skupen izlet v proučevanje modernega načina izvrševanja kazni na prostosti v Lepoglavo dne 3. in 4. majnika t. l. Iz Beograda je prispelo 57 slušateljev, ozir. slušateljic, pod vodstvom prof. drja Bože Markovića, iz Zagreba 25, pod vodstvom prof. drja Ernesta Milerja, drja Stanka Franka in drja Srečka Zuglie, a iz Ljubljane 14, pod vodstvom podpisanega. Upraviteljstvo kaznilnice je priredilo zelo lep sprejemni večer, na katerem so govorniki poudarjali tudi važnost osebnega zблиževanja akademskega naraščaja vseh treh naših univerz. Prihodnji dan so imeli slušatelji izletniki priliko ogledati si do dobra kaznilnico, in to tako v njenem starem, za hrvaško prosveto pomembnem delu, bivšem Pavlinijanskem samostanu, kakor tudi v modernem delu, ki je bil šele l. 1915 dograjen in ustreza vsem penološki zahtevam kar najbolje. Žal, da je moral odpasti obisk posrednjega zavoda na Čretu, ker so bila pota vsled skrajno slabega vremena preslaba. Praktični cilj takih skupnih znanstvenih izletov, spoznanje moderne institucije, ki služijo izvrševanju kazni, je bil dosežen, idealni cilj, prepotrebno medsebojno zблиževanje in spoznavanje slušateljev raznih univerz pa še bolj. Uverjen sem na podlagi osebnih izkustev, pridobljenih na tem prvem skupnem znanstvenem izletu, da je ta pot prava pot, po kateri se pospešuje medsebojno razumevanje naše bodoče inteligence. Želeti bi bilo, da bi centralna uprava skupne izlete podpirala in preskrbela za to potrebne kredite tudi za pravne fakultete!

Dr. Metod Dolenc.

(Kdo trpi stroške ustavitve začasne odredbe, ako tožitelj tožbo umakne?) Obenem s tožbo je tožitelj predlagal začasno odredbo, ki je bila tudi dovoljena. Po prvi razpravi je tožitelj tožbo umaknil in se odpovedal tožbenemu zahtevku. Sodišče je s sklepom vzelo umik na znanje in izreklo, da ima tožitelj povrniti tožencu

pravdne stroške. Ker pa tožnik začasne odredbe ni ustavil, storil je to toženec po odvetniku in predlagal, da se v smislu gorenjega sklepa naloži tožitelju povračilo zadevnih stroškov. Prvo sodišče je predlogu ugodilo, rekurzno sodišče v Novem mestu ga je s sklepom R I 195/24/1 zavrnilo, češ da ima nasprotnik stranke v nevarnosti v tem primeru edinole pravico do odškodnine po § 394 i. r. ter da med zadevno škodo ni šteti stroškov, maraslih z ustavitvijo začasne odredbe, nadalje da veljajo po § 402 i. r. tudi tu določbe §§ 74 in 75 istega zakona, glasom kojih v izvršilnem postopanju zavezanec v enakem primeru nima pravice do povračila svojih stroškov. — Ta sklep rekurznega sodišča se zdi pomoten. Pri začasnih odredbah ne veljajo splošne določbe izvršilnega reda o stroških (§§ 74 in 75), temveč posebne določbe §§ 393 in 394, kar izhaja tudi iz besedila § 74 samega. V pravdi, kjer sta obe stranki zastopani po odvetniku, se morajo tudi zastopniški stroški, ki se tičejo ustavitve po nasprotniku povzročene začasne odredbe, prišteti škodi, ki jo ima slednji povrniti. Bivše avstr. prav. ministrstvo je izreklo v pripombi k § 394 i. r., da ima nasprotnik ogrožene stranke v takem primeru pravico do »popolnega zadoščenja«. Glej tudi odločbo od 27. aprila 1905 št. 6916 pri § 394 i. r. Ker pa je bila v tem primeru začasna odredba predlagana v tožbi, ki je bila kasneje umaknena, menda ni dvoma, da ima tožitelj stroške ustavitve povrniti nasprotniku tudi kot pravdne stroške, kakor bi se tudi, ako bi tožitelj zmagal, po stalni praksi stroški v tožbi predlagane začasne odredbe ne odmerili posebej, temveč prišteli njegovim pravnim stroškom.

K.

(Usmrtitev na zahtevo.) Menda ga ni bilo časnika, ki ne bi bil omenil porotne sodbe, s katero je bila nedavno mlada poljska igralka Stanislava Uminska v Parizu vsake krivde oproščena, dasi je svojega ženina, poljskega pisatelja Zynowskega, ki je imel raka in je hudo trpel, na njegovo lastno zahtevo z revolverjem usmrtila. Senzacionalni zaključek drame dveh ljubečih src je zahteval seveda tudi senzacionalno razpravo pred francosko poroto. Pri nas pa je mnogokateri kazal s prstom na naše razmere, češ kaj takega bi se pri nas ne upalo nobeno sodišče napraviti; saj je sam predsednik sodišča mladi, lepi obdolženki izražal svoje simpatije in je pozval po oprostitvi ginjeno občinstvo, da naj svečanosti trenutka ne moti — s pričakovanim, sicer tako priljubljenim ploskanjem. Manj znan kakor ta primer je drugi, ki se je le nekaj dni za prvim pripetil. Neka gospodična Lavasser je usmrtila takisto v Parizu svojo sestro, ki je neozdravljivo bolehal na jetiki, — nato se je sama ovadila pri policiji, češ da je dejanje storila na željo sestre. Kakor je videti, se utegnejo taki primeri še večkrat ponavljati. Za zakonodavca nastane vprašanje, kakšno stališče naj zavzame k tem primerom. Jasno je, da danes pri nas veljavno zakonsko stanje, po katerem gre za aut-aut: ali nepremagljiva sila in oprostitev, ali — umor in smrtna kazen, ni več vzdržljivo in da je premisliti, če ne bo treba tudi naš projekt za edinstveni kazenski zakon (§ 167) še — revidirati. Dr. M. D.

Juridična fakulteta v Ljubljani je založila:

I. Zbornik znanstvenih razprav. I. letnik 1920/21. Vsebina Bilimovič: Nekoliko misli o narodnogospodarski vedi. — Dolenc: Pravosodstvo pri novomeškem inkorporiranem uradu nemškega viteškega reda v letih 1721. do 1772. — Jasinski: Kaj je najpotrebnejše za slovansko primerjalno pravno zgodovino? — Krek: Pomen rimskega prava nekdanj in sedaj. — Kušej: Codex iuris canonici in njegov pomen za cerkev in državo. — Lapajne: Kolizijske norme civilnega medpokrajinskega prava v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. — Pitamic: Nove smeri v pravni filozofiji. — Skumovič: O dokazni moči trgovskih knjig. — Škerlj: Uredba o zaščiti industrijske svojine.

II. Dr. Milan Škerlj: Menično pravo. — Učbenik 1922.

III. Zbornik znanstvenih razprav II. letnik 1922/23. Vsebina: Žolger: Kršitev mednarodnih obveznosti in njena pravna posledica (mednarodna krivica). — Pitamic: Državno in meddržavno pravo pod vidikom enotnega sistema. — Lapajne: Meddržavno in medpokrajinsko stečajno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. — Kušej: Posledice državnega preobrata na polju patronatnega prava. — Dolenc: Kriminalnopolitična presoja določil zadnjega odstavka čl. 12. Vidovdanske ustave.

IV. Prof. dr. R. Kušej: Cerkveno pravo katoliške in pravoslavne cerkve s posebnim ozirom na razmere v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. — Učbenik 1923. (Razprodano.)

V. Zbornik znanstvenih razprav. III. letnik 1923/ 24. Vsebina: Dolenc: Pravosodstvo cistercienske opatije v Kostanjevici in jezuitske rezidence v Pleterju od konca 16. do konca 18. stoletja. — Jasinski: Kada i na koji način je bio zastavljen Kastavski statut? — Lapajne: Kaj je in kaj ni meddržavno zasebno pravo — Bilimovič: Pojem statike

in dinamike v narodnogospodarski* vedi. — Kosić: Novi tipični pokušaji konstituisanja sociologije. — Tasić: Da li država može činiti protipravne radije?

VI. Zbornik znanstvenih razprav. IV. letnik 1924/25. Vsebina: Jasinski: Prehod od ustnega običajnega prava k pisnemu zakonu. — Dolenc: Problem izvrševanja kazni na prostosti v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. — Kušej: Vera in bračna vez v naši državi de lege lata et de lege ferenda. — Lapajne: Občni del k mednarodnemu zasebnemu pravu. — Bilimovič: Nekoliko podatkov o delniških družbah v Sloveniji. — Pitamic: Kritični pogledi na juridično osebo. — Tašić: O teoriji narodne suverenosti, naročito u Francuskoj, i o jednom skorajšnjem pokušaju tamo.

Četrti letnik Zbornika znanstvenih razprav je ravnokar izšel in stane, nevštevši poštino, 60 Din; vsi štirje letniki Zbornika znanstvenih razprav stanejo skupaj naročeni 150 Din. Naročila na dekanat juridične fakultete.

Naročnina za „Slovenski Pravniki“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročniki naj jo pošljejo g. dr. Ignacu Rutarju, direktorju poštnega ček. urada v Ljubljani. Tudi reklamacije naj se naslavlajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe J. Kavčnik: „Izvršilni red“, Štefan Lapajne: „Državni osnovni zakoni“ in vsi prejšnji letniki „Slov. Pravnika“. Cena s poštino vred za „Izvršilni red“ — 27 Din, za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din, za „Slov. Pravniki“ letnika 1924 in 1923 — 60 Din, ostali letniki po 40 Din.